

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Ústav sociální práce

Pohled sociálních pracovníků na domácí násilí

Bakalářská práce

Autor: Hana Dolejší

Studijní program: B0923P240001 - Sociální práce

Studijní obor: Sociální práce v preventivních službách

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Hradec Králové, 2024

Zadání bakalářské práce

Autor:	Hana Dolejší
Studium:	F21BK0097
Studijní program:	B0923P240001 Sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce v preventivních službách
Název bakalářské práce:	Pohled sociálních pracovníků na domácí násilí
Název bakalářské práce AJ:	Social workers' view on the domestic violence

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá pohledem sociálních pracovníků na domácí násilí ve Středočeském kraji. Teoretická část se zaměřuje na domácí násilí, jeho formy a fáze, na oběti i pachatele a na pomáhající organizace, které poskytují pomoc obětem domácího násilí a také na práci sociálních pracovníků s oběťmi domácího násilí. Praktická část bakalářské práce je řešena kvalitativním výzkumem, kde pomocí rozhovorů zjišťují ve vybrané lokalitě pohled sociálních pracovníků na domácí násilí. Na závěr hodnotím získané informace pomocí rozhovorů od sociálních pracovníků ve vybraných organizacích, které se týkají jejich pohledu na domácí násilí.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. 2008. Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978- 80-247-2207-8. ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. 2011. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-690-2. BUSKOTTE, Andrea, VANÍČKOVÁ HORNÍKOVÁ, Lucie, 2008, ed. Z pekla ven: žena v domácím násilí. Brno: Computer Press. ISBN 978-80- 251-1786-6. CONWAY, Helen L. 2007. Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007. Praha: Albatros. Albatros Plus. ISBN 978-80-00-01550-7. HENDL, Jan. 2005. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2

Zadávací pracoviště:	Ústav sociální práce, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	22.4.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem veškeré použité prameny a literaturu.

V Olbramovicích dne 28. 3. 2024

Hana Dolejší

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Lucii Smutkové, Ph.D. za její odborné vedení, důležité podněty k úpravám a cenné rady při zpracování mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem informantům, kteří si na mě udělali čas a poskytli mi rozhovory do mé bakalářské práce. Na závěr chci poděkovat mé rodině za velkou trpělivost a podporu během mého studia.

Anotace

DOLEJŠÍ, HANA. Pohled sociálních pracovníků na domácí násilí. Hradec Králové: Filozofická Fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2024, str. 61, Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá pohledem sociálních pracovníků na domácí násilí ve Středočeském kraji. Teoretická část se zaměřuje na domácí násilí, jeho formy a fáze, na oběti i pachatele a na pomáhající organizace, které poskytují pomoc obětem domácího násilí a také na práci sociálních pracovníků s oběťmi domácího násilí. Praktická část bakalářské práce je řešena kvalitativním výzkumem, kde pomocí rozhovoru ve vybrané lokalitě a vybraných organizacích zjišťují pohled sociálních pracovníků na domácí násilí a v závěru zároveň takto získané informace vyhodnocují.

Klíčová slova: sociální pracovník, domácí násilí, ohrožená osoba, formy pomoci

Annotation

DOLEJŠÍ, HANA. *Social workers' view on the domestic violence*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2024, pp. 61, Bachelor Thesis.

The bachelor thesis focuses on the social worker's view of domestic violence in Central Bohemia. The theoretical part focuses on domestic violence, its forms and stages, victims and perpetrators of violence, as well as helping organizations that assist victims of domestic violence, and the work of social workers with these victims. The practical part of the thesis is conducted through qualitative research, where I use interviews to explore the social worker's view on domestic violence in a selected locality. In conclusion, I evaluate the gathered information obtained from interviews with social workers in selected organizations regarding their perspectives on domestic violence.

Keywords: social worker, domestic violence, victims, forms of assistance

Obsah

Úvod	11
I. CÍL PRÁCE A NÁSTIN METODIKY ZPRACOVÁNÍ	14
II. TEORETICKÁ ČÁST	16
1 Domácí násilí	16
1.1 Pojem domácí násilí	16
1.2 Znaky domácího násilí	18
1.3 Formy domácího násilí	19
1.3.1 Fyzické násilí	19
1.3.2 Psychické násilí	20
1.3.3 Ekonomické násilí	20
1.3.4 Sociální násilí	21
1.3.5 Sexuální násilí	21
1.3.6 Stalking	22
1.4 Cyklus domácího násilí	22
1.5 Důsledky domácího násilí	23
1.6 Osoby ohrožené domácím násilím	25
1.7 Násilné osoby	27
2 Formy pomoci osobám ohroženým domácím násilím	29
2.1 Orgány zabývající se domácím násilím	29
2.1.1 Policie ČR	29
2.1.2 Soudy	30
2.2 Legislativa zabývající se domácím násilím	30
2.3 Sociální služby	31
2.4 Intervenční centra	32

2.5	Odborné sociální poradenství	33
3	Specifika sociální práce v oblasti domácího násilí	35
3.1	Způsoby práce sociálního pracovníka v oblasti domácího násilí	35
3.2	Nároky na výkon práce sociálního pracovníka.....	37
3.3	Syndrom vyhoření	38
3.4	Prevence syndromu vyhoření	39
III.	EMPIRICKÁ ČÁST	43
4	Metodika výzkumu	43
4.1	Hlavní cíl a dílčí cíle.....	43
4.2	Výzkumná strategie a technika sběru informací	46
4.3	Výběr souboru informantů	47
4.4	Popis organizace a průběhu výzkumu	48
4.5	Etické aspekty a rizika výzkumu	49
5	Interpretace zjištěných informací	50
5.1	Interpretace dílčího cíle 1	50
5.2	Interpretace dílčího cíle 2	52
5.3	Interpretace dílčího cíle 3	54
	Závěr.....	58
	Seznam použitých zdrojů.....	60
	Příloha A.....	1

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá pohledem sociálních pracovníků na domácí násilí. Uvedené téma jsem si zvolila, jelikož práce sociálních pracovníků s oblastí domácího násilí je důležitá stejně jako jejich pohled na tuto problematiku. Práce sociálních pracovníků s domácím násilím mě dlouhodobě zajímá, protože jednoho dne bych chtěla pracovat právě v oblasti sociálních služeb. Oblast domácího násilí je stále více aktuálním a často diskutovaným tématem, a přesto bývá stále tabu pro společnost. Přestože společnost o této oblasti sociálních problémů ví, tak stále před tím zavírá oči a nechce uvěřit, že se něco takového může stát i lidem z jejich blízkého okolí. Postupem času jsem si všimla ve svém okolí, že lidé buď nechtějí nebo nevědí, kde hledat pomoc a kdo jim může pomoci, kdyby se stali osobami ohroženými domácím násilím, což ztěžuje řešení domácího násilí ve společnosti. Dalším důvodem byla práce sociálních pracovníků v této oblasti, jelikož je zde důležitá provázanost mezi následnými pomocnými službami, a také to, že tato práce je náročná na jejich psychické zdraví, tudíž je důležité, aby měli ve svých organizacích prevenci proti syndromu vyhoření. V poslední řadě mě zajímala zajištění a možnost služeb ve Středočeském kraji.

Oblast domácí násilí definuje mnoho autorů, kteří se shodují na jeho základních znacích a formách. Formami domácího násilí je fyzické, psychické, sexuální, ekonomické a sociální. Mezi znaky domácího násilí autoři řadí neměnnost rolí mezi osobou ohroženou domácím násilím a osobou násilnou. Domácí násilí probíhá v soukromí a mezi osobami sdílející společnou domácnost, dále často dochází k opakování a eskalaci. Násilná osoba se snaží skrze domácí násilí získat moc a kontrolu nad ohroženou osobou.

Práci sociálních pracovníků s osobami ohroženými domácím násilím specifikují autoři Ševčík a Špatenková (2011), kteří ji vymezují na tři základní druhy pomoci, kterými jsou materiální pomoc, právní pomoc a psychická podpora. Všechny tři druhy pomoci jsou důležité při práci s ohroženými osobami.

Hlavní cíl této práce jsem si určila *zjistit, jaké jsou možnosti rozvoje práce sociálních pracovníků s domácím násilím ve Středočeském kraji*. Práce sociálních pracovníků prochází rozvojem, který je dán i vývojem domácího násilí, kde můžeme vnímat změny v typologii ohrožených nebo násilných osob, a také změny v kombinaci forem domácího násilí a v dalších oblastech. Rozvoj práce sociálních pracovníků s domácím násilím, a také rozvoj domácího násilí se může týkat různých aspektů, z nichž

jsem si vybrala tři následující. Prvním aspektem je rozvoj problematiky domácího násilí, jak se mění jeho formy, jak se mění typy ohrožených osob a jaké jsou další změny z pohledu sociálních pracovníků. Druhým aspektem je pohled sociálních pracovníků na jejich spolupráci s organizacemi a orgány zabývající se domácím násilím a jak se jejich spolupráce vyvíjí. Třetím aspektem je rozvoj, jak se sociální pracovníci mohou realizovat v jejich práci s domácím násilím.

K dosažení vymezeného hlavního cíle jsem stanovila následující tři dílčí cíle, které navazují i na vybrané aspekty rozvoje domácího násilí. V rámci prvního dílčího cíle zjišťuji, *jak se změnila situace domácího násilí v minimálně posledních třech letech z pohledu sociálního pracovníka*. Druhým dílčím cílem se snažím zjistit, *jak sociální pracovníci vnímají vzájemnou spolupráci s organizacemi a orgány, které se zabývají domácím násilím*. Třetím dílčím cílem se snažím zjistit, *jak vnímají sociální pracovníci prostor pro svoji realizaci v oblasti domácího násilí*.

Za informanty jsem si vybrala sociální pracovníky, kteří mohou pracovat v několika službách, které pomáhají osobám ohroženým domácím násilím. Ve své práci se soustředím hlavně na intervenční centra a informanty poskytující odborné sociální poradenství ve Středočeském kraji. Vybrala jsem si tyto dvě služby, protože intervenční centra zajišťují komplexní pomoc a v odborném sociální poradenství poskytují zejména informace a podporu ohroženým osobám domácím násilím. Zároveň jsem zjistila, že je pro mou bakalářskou práci důležitý přímý kontakt sociálního pracovníka s osobami ohroženými domácím násilím.

Výzkumnou strategii pro šetření mé práce jsem si zvolila kvalitativní výzkum a jako techniku sběru informací jsem si zvolila polostrukturovaný rozhovor. Kvalitativní výzkum jsem si vybrala, protože se jedná o hloubkový typ výzkumu, kde získám rozvětvené odpovědi na mé připravené otázky na rozdíl od kvantitativního výzkumu. Polostrukturovaný rozhovor jsem si vybrala, jelikož se během rozhovoru dále mohou doptávat a struktura rozhovoru se může měnit podle jeho průběhu. Ve své práci používám pojem ohrožené osoby domácím násilím místo pojmu oběti domácího násilí, abych předešla nálepkování těchto osob. Zabývám se hlavně domácím násilím mezi dospělými, nikoliv dětmi, jako ohroženými osobami domácím násilím. Přestože i jich se tato oblast také týká, tak tato problematika spadá do oblastí Syndromu CAN – týrané, zneužívané a zanedbávané dítě.

Aplikačním cílem mé práce je identifikovat, jaký je rozvoj domácího násilí, kde jsou možnosti a příležitosti v rozvoji spolupráce s organizacemi a orgány a také, jaké jsou možnosti a příležitosti rozvoje v práci sociálních pracovníků na jejich pracovišti.

V první části mé práce se zabývám nástinem metodiky a popisem hlavního cíle a dílčích cílů, které jsem již uvedla výše. Druhá část mé práce je částí teoretickou a dělím jí do tří hlavních kapitol, které navazují na stanovené dílčí cíle mé práce. V první kapitole teoretické části mé práce se zabývám charakteristikou domácího násilí, která je popsána v podkapitolách, kde vymezuji pojem domácí násilí a zmiňuji vývoj domácího násilí. Dále v této kapitole vymezuji formy, znaky, cyklus, důsledky a zabývám se typologií osob ohrožených domácím násilím a násilnými osobami. Ve druhé kapitole teoretické části navazují na druhý stanovený dílčí cíl a zabývám se tím, jaké jsou druhy pomoci ohroženým osobám domácím násilím. Tato kapitola je rozdělena do podkapitol na orgány, které se zabývají domácím násilím jako je Policie ČR a soudy. Dále na legislativu, která se zabývá domácím násilím. Rovněž se zde zabývám vymezením sociálních služeb a v posledních dvou podkapitolách vymezuji samostatně dvě sociální služby, kterými jsou intervenční centra a odborné sociální poradenství. Tyto dvě služby vymezuji samostatně, protože v těchto službách bude probíhat výzkumné šetření. Ve třetí kapitole mé teoretické části se zabývám specifikováním sociální práce v oblasti domácího násilí, která je rozdělena do podkapitol, ve kterých vymezuji způsoby práce sociálního pracovníka, dále nároky na práci sociálního pracovníka, a také na syndrom vyhoření a prevenci. Tato kapitola souvisí se třetím stanoveným dílčím cílem mé práce.

Ve třetí části mé práce, která je částí empirickou řeším v první kapitole metodiku výzkumu neboli vymezením kvalitativního výzkumu a polostrukturovaného rozhovoru, dále vymezuji, jaké informanty jsem zvolila do svého výzkumu, a také proč. Popisuji, jak probíhala má práce na této bakalářské práci a reflektuji zde etická rizika a rizika kvalitativního výzkumu a polostrukturovaného rozhovoru. Další kapitolou empirické části je uvedení popisu a interpretace získaných výsledků výzkumným šetřením a jejich následné shrnutí v další kapitole. Poslední kapitolou empirické části mé práce je závěr a doporučení.

I. CÍL PRÁCE A NÁSTIN METODIKY ZPRACOVÁNÍ

Hlavním cílem mé bakalářské práce je *zjistit, jaké jsou možnosti rozvoje práce sociálních pracovníků s domácím násilím ve Středočeském kraji*. Vymezila jsem si tento cíl pro mou práci, protože je mnoho bakalářských prací o fenoménu domácí násilí, nikoliv o práci sociálních pracovníků s domácím násilím. Tímto hlavním cílem chci zjistit, jaké jsou možnosti rozvoje práce sociálních pracovníků s domácím násilím. Rozvoj v této oblasti může mít různé aspekty, ale já jsem si vybrala následující tři aspekty, kterým se chci ve své práci věnovat. Prvním aspektem je rozvoj problematiky domácího násilí, druhým aspektem je pohled sociálních pracovníků na jejich spolupráci s organizacemi a orgány, které se zabývají domácím násilím a jak se jejich spolupráce vyvíjí. Třetím aspektem je rozvoj, jak se sociální pracovníci mohou realizovat v jejich práci s domácím násilím. Vybrala jsem si lokaci Středočeského kraje, protože zde žiji a chci zmapovat, jestli je zde dostatek služeb, které poskytují pomoc pro ohrožené osoby domácím násilím a také, jak funguje jejich práce v tomto kraji.

Dílčí cíle mé práce jsou vymezeny tak, abych dosáhla hlavního cíle.

Dílčí cíl 1: *Zjistit, jak se změnila situace domácího násilí v minimálně posledních třech letech z pohledu sociálního pracovníka*. V rámci splnění prvního dílčího cíle se snažím zjistit, jak se podle dotazovaných sociálních pracovníků změnila situace domácího násilí za posledních několik let, jelikož je důležité, aby sociální pracovníci při své práci měli povědomí o změnách a vývoji domácího násilí ve všech jeho oblastech jako je typologie ohrožených osob, jaké jsou častější formy domácího násilí, jaké další změny se objevily v problematice domácího násilí a jak s nimi pracovat.

Dílčí cíl 2: *Zjistit, jak sociální pracovníci vnímají vzájemnou spolupráci s organizacemi a orgány, které se zabývají domácím násilím*. V rámci splnění druhého dílčího cíle se snažím zjistit, jak vnímají sociální pracovníci vzájemnou spolupráci s organizacemi a orgány, které se zabývají domácím násilím, protože je důležité, aby spolupráce s organizacemi a orgány zabývající se domácím násilím efektivně fungovala. Pokud spolupráce nefunguje, tak bude nutno navrhnout změny vedoucí ke zlepšení ve spolupráci s návaznými organizacemi a orgány.

Dílčí cíl 3: *Zjistit, jak vnímají sociální pracovníci prostor pro svoji realizaci v oblasti domácího násilí*. V rámci splnění třetího dílčího cíle se snažím zjistit, jak vnímají sociální

pracovníci prostor pro svoji realizaci v oblasti domácího násilí, protože je důležité, aby sociální pracovníci mohli navrhovat nové způsoby nebo metody práce ve své práci s domácím násilím, také měli možnosti prevence proti syndromu vyhoření a aby byli stále efektivní ve své práci.

Pro mé výzkumné šetření jsem zvolila kvalitativní výzkum jako výzkumnou strategii a polostrukturovaný rozhovor jako techniku sběru informací. Kvalitativní výzkum jsem si zvolila, protože jeho jednou z výhod je získávání detailního popisu při zkoumání. Polostrukturovaný rozhovor jsem si zvolila, jelikož mohu pokládat doplňující otázky, abych získala dostatek informací pro mé výzkumné šetření.

Pro výzkumné šetření mé práce jsem zvolila metodu záměrného výběru informantů na základě kritérií, která jsem stanovila vzhledem k hlavnímu cíli a dílčím cílům. Prvním kritériem jsou sociální pracovníci, kteří pracují v intervenčním centru nebo ve službě poskytující odborné sociální poradenství. Druhým kritériem je délka praxe dotazovaných sociálních pracovníků, která by měla být minimálně tři roky. Třetím kritériem jsou sociální pracovníci, kteří pracují v organizacích ve Středočeském kraji.

II. TEORETICKÁ ČÁST

1 Domácí násilí

Problematikou domácího násilí se zabývám v prvním dílčím cíli mé bakalářské práce, kde se snažím zjistit, jaké změny vnímají sociální pracovníci v oblasti domácího násilí, a proto v této kapitole teoretické části představím problematiku domácího násilí. Tato kapitola je rozdělena do podkapitol, ve kterých se zaměřuji na definice domácího násilí, na jeho formy a znaky, také na to, jak vypadá cyklus domácího násilí, jaké mohou být jeho důsledky a na závěr mé kapitoly se zaměřuji na typologii ohrožených a násilných osob domácím násilím.

1.1 Pojem domácí násilí

Na začátku této kapitoly zmíním vývoj domácího násilí a navážu vymezením pojmu domácího násilí. Domácí násilí je zde odjakživa a podle autorky Vágnerové (2008) není jasně definováno, kdy domácí násilí začalo, jelikož k němu docházelo ve všech obdobích, ale zpočátku bylo dlouho ignorováno a vnímáno jako něco nedůležitého, běžného a jako problém rodiny nikoliv veřejnosti, protože probíhalo v soukromí rodiny. Autorka Čírtková (2008) doplňuje, že domácí násilí zpočátku v teorii i praxi bylo chápáno jako násilí, kterého se dopouští partner na své partnerce v soukromí rodiny. Tento názor se měnil až do této doby, kdy víme, že osobou ohroženou domácím násilím může být nejen žena, ale i muž, senioři i děti. Dále se teorie rozšířila o násilí mezi příbuznými nikoli jen mezi partnery.

Domácí násilí se postupně vyvíjelo a podle toho začaly vznikat definice pojmu domácího násilí, který dosud není nijak jednotně definován, protože spousta autorů ho definuje podobně, ale přece jen každý trochu jinak a dává větší váhu něčemu jinému. Autoři Ševčík a Špatenková (2011) uvádí, že: „*vnímá domácí násilí jako podmnožinou násilí v rodině a zahrnuje sem všechny projevy fyzického, sexuálního a psychického násilí páchaného mezi jednotlivými členy rodiny (partnery, předky a potomky, sourozenci), které se týká všech rodinných vztahů, a to mezi dospělými (rodiči) a dětmi, mezi dětmi navzájem, mezi partnery (manžely) mezi dospělými (rodiči) a prarodiči.*“ (Ševčík a Špatenková, 2011:24). Tito autoři se soustředí hlavně na rozdělení, mezi kým může domácí násilí probíhat. Autorka Vágnerová (2008) uvádí, že: „*Domácí násilí lze*

definovat jako zneužití postavení a moci, kterou pachatel v rodině má. Projevuje se nepřiměřenými požadavky, vynucováním podřízenosti oběti a kontroly nad jejím životem. Toho je dosahováno násilím, event. vyhrožováním a využíváním strachu z další újmy.“ (Vágnerová, 2008:633) Vágnerová (2008) se ve své definici zaměřuje hlavně na uplatňování kontroly a moci během domácího násilí, což je také jedním ze znaků domácího násilí.

Conway (2007) definici domácího násilí rozděluje na dvě definice. První definuje slovo domácí: *„Termín „domácí“ se používá proto, aby naznačil, že se násilí odehrává v osobním vztahu. Často k němu dochází mezi manželi nebo mezi lidmi, kteří spolu žijí.*“ (Conway, 2007:13). Conway (2007) vyzdvihuje hlavně odehrávání mezi blízkými osobami, a poté definuje slovo násilí: *„Definování termínu „násilí“ je ještě problematičtější. Je zřejmé, že zahrnuje celou škálu fyzického jednání, které se obecně považuje za násilné.*“ (Conway, 2007:14). Conway (2007) se soustředí hlavně na fyzické jednání násilné osoby proti ohrožené osobě.

Čírtková a Vitoušová (2007) uvádí, že: *„Domácí násilí je definováno jako fyzické, psychické anebo sexuální týrání mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti.*“ (Čírtková, Vitoušová, 2007:108). Čírtková a Vitoušová (2007) kladou důraz zejména na soukromí a neveřejnost. Čírtková (2008) uvádí, že: *„Domácí násilí již není synonymem pro partnerovo (mužovo) týrání ženy, ale je definováno jako opakované, dlouhodobé a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které vytváří jednoznačně asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu.*“ (Čírtková, 2008:9). Čírtková (2008) se ve své definici soustředí zejména na eskalaci, dlouhodobost, opakování a neměnnost rolí ohrožené a násilné osoby.

Pomocí výše uvedených definic bych chtěla domácí násilí vymezit jako násilí, které se odehrává v soukromí, mezi lidmi v příbuzenském či partnerském vztahu, kde dochází k neměnnosti rolí násilné a ohrožené osoby, násilná osoba uplatňuje moc a kontrolu nad ohroženou osobou formou fyzického, psychického, ekonomického, sociálního a sexuálního násilí, které je dlouhodobé, opakuje se a eskaluje.

1.2 Znaky domácího násilí

Případ domácího násilí nemusí obsahovat všechny zmíněné znaky, ale může obsahovat i jiné, protože domácí násilí se stále vyvíjí a ani autoři se jednotně neshodují s definicí znaků domácího násilí, které mohou být následující. **Historie domácího násilí**, která poukazuje na to, že domácí násilí je dlouhodobého charakteru, má cyklický vývoj a pokračování (Ševčík, Špatenková, 2011). Historie je důležitým znakem pro identifikaci domácího násilí a pro práci s ohroženými osobami i přesto, že ohrožené osoby si často neuvědomují přesný začátek domácího násilí.

Dalším znakem je **stupňování násilí**, protože domácí násilí postupně eskaluje od výhrůzek a vyhrožování přechází k fyzickému charakteru násilí, které se dále stupňuje a násobí na síle (Ševčík, Špatenková, 2011). Stupňování neboli eskalace domácího násilí je spojena s cyklem domácího násilí, které se dělí do několika fází a tento cyklus se pořád opakuje a s každým opakováním více eskaluje podoba násilí (Střílková, Fryšták, 2009). Stupňování násilí bývá rychlejší, pokud násilná osoba užívá alkohol či jiné drogy. Útoky proti lidské důstojnosti jsou vedeny výhrůzkami, urážkami, zesměšňováním apod. Útoky proti lidskému zdraví a proti lidskému životu jsou vedeny fyzickým násilím (Čírtková, Vitoušová, 2007).

Násilí mezi blízkými osobami je dalším ze znaků domácího násilí, poněvadž se domácí násilí odehrává mezi osobami sdílející společné bydlení a jsou k sobě vázány vazbami, které jsou citového, sociálního či ekonomického charakteru (Ševčík, Špatenková, 2011). **Společné obydlí, společná domácnost neboli neverejnost** bývá dalším znakem, který je podobný znaku násilí mezi blízkými osobami, ale je specifikován hlavně soukromým a neverejností, které poskytuje sdílení společného obydlí. K domácímu násilí dochází také na ulici mezi lidmi bez domova, pokud spolu žijí jako partneri (Ševčík, Špatenková, 2011). Domácí násilí je pácháno v domácnosti, aby bylo utajené před společností beze svědků a důkazů (Čírtková, Vitoušová, 2007).

Následujícím znakem je **opakování a dlouhodobost násilí**, jak uvádí autorky Čírtková a Vitoušová (2007) domácí násilí není jednorázová událost. Podle autorů Čápa a Stočesové (2020) se domácí násilí opakuje a má až dlouholetý charakter. Dalším významným znakem je **neměnnost rolí aktérů domácího násilí**, neboť domácí násilí se odehrává mezi blízkými osobami, které mají jasné role násilné osoby a ohrožené osoby, které se nemění (Čírtková, Vitoušová, 2007). Posledním uvedeným znakem je

uplatňování moci a kontroly, protože násilná osoba domácího násilí uplatňuje na ohroženou osobu kontrolu ve všech oblastech jejího života jako je oblast sociální či ekonomická. Násilná osoba uplatňuje moc nad každodenním životem ohrožené osoby (Střílková, Fryšták, 2009). Všechny výše uvedené znaky jsou důležité pro rozpoznání domácího násilí.

1.3 Formy domácího násilí

Formy domácího násilí se mohou v případech prolínat a nemusí jít pouze o jednu formu násilí. Obvykle záleží na ohrožené osobě, která z forem násilí je pro ni více zraňující. Formy domácího násilí se též liší podle literatury, protože někteří autoři jich zmiňují více a jiní méně. Představím zde formy, které se nejčastěji opakují a shodují podle různé literatury. Autoři Ševčík a Špatenková (2011) vymezují, že hlavním cílem pro násilné osoby je získání moci a kontroly nad ohroženou osobou pomocí všech forem domácího násilí.

1.3.1 Fyzické násilí

Jedná se o použití fyzické síly proti ohrožené osobě k zastrašení či jejímu ohrožení. Fyzické násilí patří mezi nejviditelnější a nejhrubší formu domácího násilí. Fyzické násilí můžeme rozdělit na různé způsoby chování, ale také na promyšlené taktiky. Cílem fyzického násilí je ublížit, způsobit bolest a zranění, zastrašit či způsobit fyzické utrpení. Do způsobů chování řadíme například: fackování, mlácení o zeď či zem, škrčení, svazování, trhání vlasů, pálení, ohrožení střelnou či bodnou zbraní. Do promyšlených taktik řadíme například: bezohlednost za volantem, odpírání spánku, odpírání jídla a pití, zakázání vyhledat lékařskou pomoc, nechat ohroženou osobu samotnou v nebezpečné situaci (Ševčík, Špatenková, 2011).

Dle Conway (2007) může být ohrožená osoba fyzicky týrána dalšími formami, aniž by jí násilná osoba udeřila. Řadíme sem například: nasazení roubíku nebo pytle přes hlavu, donucení k užití drog, plivání na ohroženou osobu, ohrožená osoba musí být ve studené vodě a násilná osoba jí drhne kůži do krve anebo násilná osoba típá cigarety o kůži ohrožené osoby. Autoři Čáp a Stočesová (2020) doplňují, že použitím fyzické síly proti ohrožené osobě získává násilná osoba moc a nadvládu nad ohroženou osobou. Fyzické násilí v nejkrajnějším případě může skončit vraždou ohrožené osoby.

1.3.2 Psychické násilí

Psychické násilí může být v jiných literaturách označováno jako psychologické, emocionální či citové. Jedná se o způsobení duševního utrpení, úzkosti, psychické bolesti apod. Psychické násilí je hůře identifikovatelné než třeba fyzické násilí, protože nezanechává viditelné stopy jako je to u fyzického násilí.

Spousta autorů rozděluje psychické násilí na verbální a neverbální násilí. Jedná se například o autory Ševčík a Špatenková (2011), kteří vymezují verbální a neverbální násilí následujícím způsobem. **Verbální násilí** se může projevovat těmito způsoby: ponižování, slovní napadání, urážení, obviňování, hrubé chování, vyhrožování, citové vydírání, zakazování, zpochybňování psychického stavu ohrožené osoby atd. Autoři Čáp a Stočesová (2020) verbální násilí dále doplňují o tyto způsoby: hanlivé oslovení, předstírání nemohoucnosti, vyžadování přehnané péče, patologická žárlivost, zpochybňování u mužů sexuální potence a u žen frigidity, vyčlenění z rodinného života a rozhodování, ignorování ohrožené osoby a jejích potřeb. Do psychického násilí také řadíme i manipulaci. Posledním autorem, který doplňuje způsoby psychického násilí je autorka Čírtková (2008), která uvádí, že do psychického násilí můžeme také zařadit ignoraci, přehlížení či odmítání komunikace ze strany násilné osoby.

Neverbální násilí je úmyslné ničení majetku ohrožené osoby (Ševčík, Špatenková, 2011). Neverbální násilí může být v jiných literaturách definováno jako materiální násilí. Podle Čápa a Stočesové (2020) se materiální násilí projevuje tak, že násilná osoba ničí majetek ohrožené osoby, např. rozbíjení nábytku, ničení auta, domácí násilí na mazlíčcích ohrožené osoby, ničení zdí, dárků apod.

1.3.3 Ekonomické násilí

Ekonomické násilí nemusí působit pro veřejnost jako životu ohrožující násilí jako je třeba fyzické násilí, ale i ekonomické násilí může způsobit ohrožení na životě ohrožené osoby domácím násilím.

Autoři Ševčík a Špatenková (2011) vymezují ekonomické násilí následovně. Jedná se o omezování ohrožené osoby v přístupu k penězům i na obstarání společné domácnosti. Násilná osoba pomocí kontroly a moci nad finanční situací domácnosti také získává moc a kontrolu nad ohroženou osobou. Násilná osoba používá či rozprodává majetek ohrožené osoby, což je také forma ekonomického násilí. Autorka Čírtková

(2008) dále vymezuje ekonomické násilí následovně. Násilná osoba nutí ohroženou osobu, aby se finančně starala i o násilnou osobu. Autorka Conway (2007) navazuje na autorku Čírtkovou následujícím způsobem. Násilná osoba naopak zakazuje ohrožené osobě pracovat a také jí bere příspěvky na dítě, aby ohrožená osoba byla zcela závislá na finančním příjmu násilné osoby. Ekonomické násilí je také to, že násilná osoba bez vědomí ohrožené osoby utratí rodinné úspory anebo nedá ohrožené osobě finanční prostředky na hygienické potřeby, aby ji násilná osoba ponižila a více izolovala.

1.3.4 Sociální násilí

Sociální násilí je formou násilí, které je hůře rozpoznatelné pro okolí ohrožené osoby, protože neví, zda se jedná o vůli násilné osoby nebo jestli to je zcela dobrovolná izolace ze strany ohrožené osoby. Autorka Conway (2007) komentuje, že sociální násilí může být v jiných literaturách nazývané také jako izolace.

Autoři Ševčík a Špatenková (2011) vymezují projevy sociálního násilí následovně. Násilná osoba zakazuje ohrožené osobě kontakt s rodinou a přáteli, anebo vyvíjí nátlak na ohroženou osobu prostřednictvím její rodiny a přátel. Násilná osoba získává nad ohroženou osobou naprostou kontrolu prostřednictvím veškerých informací o ohrožené osobě jako, že potřebuje vědět kde je, s kým je, co dělá apod. Sociálním kontaktům se často ohrožená osoba sama vyhýbá, protože svou pozornost plně soustředí na násilnou osobu. Autorka Conway (2007) doplňuje sociální násilí o následující projevy. Násilná osoba například odposlouchává telefonní hovory nebo si čte poštu ohrožené osoby, také se chová špatně před její rodinou a přáteli, aby násilná osoba zajistila, že ohroženou osobu nebudou navštěvovat doma, a také ji nutí k častému stěhování, aby si nenašla přátele. Násilná osoba může trpět vymyšlenou žárlivostí, a proto izoluje ohroženou osobu, a také když bude ohrožená osoba doma a bez přátel, tak ji její přátele neobrátili proti násilné osobě a ona se tak může plně věnovat potřebám násilné osoby a starat se o domov. Násilná osoba také může sousedy a přátele přesvědčit, že je chyba v ohrožené osobě.

1.3.5 Sexuální násilí

Sexuální násilí je jakákoli nedobrovolná sexuální aktivita, která může být pro ohroženou osobu také nebezpečná nebo ponižující. Jedná se o vynucený sex, kde se promítá agrese i násilí násilné osoby. Násilné osoby využívají sexuální násilí jako nástroj moci, podrobení či ponižení ohrožené osoby (Ševčík, Špatenková, 2011). Za sexuální

násilí je vnímáno i donucení ohrožené osoby k sledování pornografie či k pohlavnímu styku za přítomnosti dalších lidí (Conway, 2007). Sexuální násilí může být i nucení k vykonávání sexuálních služeb, k pohlavnímu styku bez ochrany, ale i kritizování sexuálního výkonu a také neuznávání sexuální orientace ohrožené osoby. (Čáp, Stočesová, 2020).

Násilné osoby si často myslí, že mají kdykoli nárok na sex s ohroženou osobou, protože je to jejich partner/ka (Buskotte, 2008). Ohrožená osoba si může myslet, že sex je její jakási povinnost ve vztahu, ale není tomu tak, protože ohrožená osoba má právo sex odmítnout i přesto, že se jedná o jejího partnera/ku, avšak násilné osoby nepřímé ani přímé odmítnutí nevnímají jako odmítnutí a prostě si sex vynutí.

1.3.6 Stalking

Stalking není pouze formou domácího násilí jedná se o nebezpečné pronásledování, aniž by k němu předcházel partnerský vztah s násilnou osobou. Stalking také může probíhat mezi dvěma neznámými lidmi, kteří se pouze náhodou někde setkali, což se stává, ale nejedná se o formu domácího násilí. Stalking jako forma domácího násilí je vymezena následovně.

Autorka Cimrmanová (dle Čáp, Stočesová, 2020) vymezuje stalking jako formu domácího násilí následujícím způsobem. Stalking může být často označován jako nebezpečné pronásledování. Jedná se o sledování a obtěžování ohrožené osoby. Stalking patří do domácího násilí, protože se často jedná o bývalé partnery, ale může se projevovat i během současného vztahu násilné osoby s ohroženou osobou. Autorka Buskotte (2008) doplňuje, že násilná osoba je posedlá a fixovaná na ohroženou osobu, kterou obtěžuje dopisy, telefonáty nebo zprávami na sociálních sítích, SMS či e-maily, násilná osoba čeká na ohroženou osobu před domem, pomlouvá ji, vyhrožuje jí nebo fyzicky napadne.

1.4 Cyklus domácího násilí

Cyklus domácího násilí probíhá v několika fázích někteří autoři vymezují čtyři fáze, ale častěji se vymezují tři fáze s tím, že čtvrtá fáze spadá do té třetí. Cyklus domácího násilí vymezuje autorka Bednářová (2009) následovně. Domácí násilí má cyklický charakter, ale někdy tento cyklus bývá označován jako spirála domácího násilí, protože probíhá v cyklech a zároveň eskaluje (Bednářová, et al., 2009). Domácí násilí probíhá v těchto fázích.

První fáze cyklu domácího násilí je napětí, které vzrůstá až k vyústění druhé fáze násilí. Násilná osoba kritizuje vše, co ohrožená osoba udělá, dále ji ze všeho obviňuje a také zastrašuje (Bednářová, et al., 2009). Fáze napětí je charakteristická pasivně-agresivním chováním násilné osoby vůči ohrožené osobě. Projevuje se také křikem, nadávkami atd. Ohrožená osoba se snaží násilné osobě vyhovět a dělat vše tak, aby nedošlo k násilí ze strany násilné osoby proti osobě ohrožené. Tímto přechází fáze napětí do fáze násilí (Ševčík, Špatenková, 2011). Následuje druhá fáze, kterou je fáze násilí.

Fáze násilí je charakteristická nejen psychickým násilím, ale i násilím fyzickým. Násilná osoba se snaží získat úplnou kontrolu a moc nad ohroženou osobou pomocí své fyzické síly. Dochází k mlácení, kopání, škrcení, znásilnění a dalším projevům fyzické síly násilné osoby nad ohroženou osobou. Ohrožená osoba tuto fázi přežije s modřinami a někdy je potřeba dokonce vyhledat lékařskou pomoc. Násilná osoba v této fázi objeví, že její chování nemá žádné sociální dopady, případně pouze minimální. V dalších cyklech fyzické násilí eskaluje, aby násilná osoba dosáhla větší kontroly a donutila ohroženou osobu k tomu, co násilná osoba chce (Ševčík, Špatenková, 2011). Násilná osoba ví, že ohrožená osoba v tuto chvíli má nejvíce odvahy a síly opustit násilnou osobu, a proto násilná osoba začne projevovat lítost za své činy a cyklus v tuto chvíli přechází do třetí fáze a tou je fáze klidu, usmíření či líbánek (Bednářová, et al., 2009). Třetí fází je fáze usmíření neboli líbánek.

Fáze usmíření je charakteristická tzv. pokáním násilné osoby. Násilná osoba se chová tak, aby nepřišla o moc a kontrolu nad ohroženou osobou, aby neukončila jejich vztah. Násilná osoba se omlouvá, lituje svého chování, kupuje dary, slibuje, že se změní, vyjadřuje ohrožené osobě lásku atd. Může se stát, že ani po „hezkém“ chování násilné osoby bude chtít ohrožená osoba vztah opustit, a proto násilná osoba změní svou strategii a začne ohrožené osobě vyhrožovat sebevraždou nebo své chování se snaží svést na někoho jiného nebo začne zpochybňovat duševní zdraví ohrožené osoby tím, že si násilí nepamatuje a zkresluje ho (Ševčík, Špatenková, 2011).

1.5 Důsledky domácího násilí

Důsledky domácího násilí nejsou jasně vymezeny jako například formy domácího násilí. V této kapitole zmiňuji nejčastější důsledky a rozdělují je na psychické, fyzické, sociální a ekonomické.

Autorka Conway (2007) komentuje: „*Oběť, která chce odejít, se musí vypořádat s mnoha praktickými i citovými záležitostmi – je to např. bydlení, finance, samota, strach, péče o děti, škola a vzdělávání a tak dále.*“ (Conway, 2007:59). **Psychické důsledky domácího násilí** každý z autorů vymezuje jinak. Autoři Ševčík a Špatenková (2011) uvádí jeden z důsledků posttraumatickou stresovou poruchu, která se projevuje tak, že ohrožená osoba bude znovu prožívat svá traumata, může mít poruchy spánku či příjmu potravy, může dojít k emocionálnímu vyčerpání, přecitlivělosti či k popírání pocitů apod. Někteří autoři na rozdíl od autorů Špatenkové a Ševčíka (2011) uvádí projevy posttraumatické stresové poruchy přímo jako důsledky domácího násilí. Podle autorky Čírtkové (2008) se důsledky u ohrožené osoby domácím násilím mohou projevovat depresi, úzkostmi či neschopností reálně vyhodnotit nebezpečí. Autorka Vágnerová (2008) doplňuje psychické důsledky domácího násilí o následující projevy. Projevy lhostejnosti a pocity studu a viny za to, co se děje, pocity bezmocnosti, větší ostražitost, přecitlivělost, nedůvěra k ostatním lidem, přesvědčení, že ohrožená osoba je neschopná a hloupá a také nižší schopnost rozeznat co je normální a co již není. Dalšími projevy jsou pocity méněcennosti, ztráta sebeúcty, nízké sebevědomí a může dojít až k rezignaci a projevy změny v chování je ztráta spontánního chování, ochromení, neprůbojnost a neschopnost prosadit svá práva. Autoři Ševčík a Špatenková (2011) dále uvádí jako důsledek domácího násilí naučenou bezmoc. Naučená bezmoc je stav, kdy ohrožená osoba již po několikáté neuspěla v odchodu od násilné osoby nebo v zajištění pomoci, proto se přestane snažit a pokusí se domácí násilí přežít.

Mezi psychické důsledky někteří autoři řadí sebezničující zvládací strategie, což jsou strategie, kdy ohrožená osoba nemá kam jít, bojí se, že ji násilná osoba zabije, proto se naučí přežít v násilném vztahu. (Ševčík, Špatenková, 2011) **Fyzické důsledky domácího násilí** se nedělí do různých podskupin, protože jsou jednoznačné a viditelné. Autoři Čáp a Stočesová (2020) vymezují fyzické důsledky tak, že ohrožená osoba má viditelná zranění jako jsou zlomeniny, modřiny, krvácení a otřes mozku, ale také domácí násilí může vyvolat např. žaludeční vředy, bolesti zad a hlavy, vypadávání vlasů či potrat.

Nejvýznamnějším **sociálním důsledkem domácího násilí** bývá sociální izolace. Autorka Buskotte (2008) konstatuje proč je sociální izolace důsledkem domácího násilí, protože násilná osoba záměrně zničila sociální vztahy ohrožené osoby se svými přáteli, rodinou či jejím okolím, ale také může dojít k sociální izolaci až poté, co ohrožená osoba

přizná, že byla ohroženou osobou domácího násilí, kvůli tomuto zjištění rodina či přátelé ji zavrhnou a přeruší s ní kontakt.

Jako poslední zde zmiňuji **ekonomické důsledky domácího násilí**, které jsou také velice důležité. Autoři Čáp a Stočesová (2020) konstatují, že ohrožená osoba, po odchodu od násilné osoby se může dostat do exekucí a zadlužení. Ohrožená osoba také může ztratit zaměstnání, kvůli vysoké absenci nebo také důsledkem domácího násilí může být nízká finanční gramotnost.

1.6 Osoby ohrožené domácím násilím

Obecná charakteristika ohrožených osob domácím násilím není vymezená, protože u každé ohrožené osoby se mohou shodovat nějaké rysy s charakteristikou většiny ohrožených osob, ale také může mít rysy, které jiné ohrožené osoby nemají. Ohroženou osobou domácím násilím se může stát kdokoli z našeho blízkého okolí i my samotní, aniž bychom si to zpočátku uvědomovali.

Skupinou **ženy jako ohrožené osoby domácím násilím** se budu zabývat jako první. Autoři Ševčík a Špatenková (2011) konstatují, že ženy jsou nejčastějšími ohroženými osobami domácího násilí. Jednotné charakteristické znaky, které by mohly vést k tomu, že se žena stane ohroženou osobou nejsou, ale některé vlastnosti se opakují. Autorka Vágnerová (2008) uvádí dva typy žen, které mají rizikové faktory pro vznik domácího násilí v jejich životě. Může se jednat o ženy, které jsou nesamostatné, s nízkou sebeúctou, které byly v dětství týrány nebo sexuálně zneužívány či byly svědky domácího násilí. Tyto zkušenosti mají za následek v budoucnu sklon k závislosti či podřízenosti. Dalším typem žen mohou být závislé ženy na svém partnerovi, kvůli jejich zranitelnosti, která pramení z těhotenství, onemocnění, finanční situaci či postižení. Autorka Čírtková (2020) dále doplňuje rizikové faktory pro vznik domácího násilí o sociální izolaci, deprese nebo hraniční porucha osobnosti. Také ohrožená osoba věří v genderové role, nebo zažila ve svém dětství přísnou disciplínu. Dalším rizikovým faktorem je vnímání domácího násilí jako výjimečné události, kterou si žena zdůvodňuje vnějšími příčinami jako je závislost, onemocnění apod.

Druhou skupinou jsou **muži jako ohrožené osoby domácím násilím**, což prozatím není až tak jasně vymezená skupina jako je tomu u žen, protože dlouhou dobu nebylo bráno v potaz, že i muži mohou být ohroženou osobou domácím násilím, protože ne vždy

domácí násilí nahlásí. Autorka Buskotte (2008) komentuje, že když jsou ohroženými osobami muži tak trvá déle, než nahlásí či začnou řešit domácí násilí, protože často mají větší snášenlivost a větší hranici bolesti. Autorka Čírtková (2020) uvádí typy mužů, kteří jsou osobami ohroženými domácím násilím. Prvním typem je uvědomování si role oběti. Stává se, že muži si dlouho neuvědomují, že jsou v roli ohrožené osoby domácím násilím, a proto po dlouhou dobu nevyhledávají pomoc. Druhým typem je oznamování a hledání pomoci. Muži, kteří spadají do tohoto typu vyhledají pomoc až při fyzickém útoku, což vede k delšímu zkoumání, zda jde o domácí násilí. Autorka Špatenková (2011) konstatuje, že muži jako ohrožené osoby domácím násilím bývají spíše neagresivní, samotářští, mají málo sociálních kontaktů a mohli se se svou partnerkou seznámit přes seznamku apod. Autoři Ševčík a Špatenková (2011) doplňují charakteristiku mužů jako ohrožených osob domácím násilím o rysy jako je závislost, deprese, nezaměstnanost nebo náročná finanční situace. „*Muži bývají také oběťmi mezigeneračního domácího násilí, kterého se vůči nim dopouštějí většinou jejich již dospělé děti.*“ (Špatenková, 2011:135).

Třetí skupinou jsou **senioři jako ohrožené osoby domácím násilím**. Domácí násilí na seniorech je ještě méně prozkoumaná oblast než domácí násilí na mužích, protože senioři též málokdy domácí násilí nahlásí. Autoři Ševčík a Špatenková (2011) konstatují, že senioři domácí násilí nehlásí, protože se stydí, mají obavy, že je nikdo nebude poslouchat a věřit jim anebo trpí onemocněním (např. demencí), které jim v tom brání. Dalším hlavním důvodem, proč domácí násilí nenahlásí je silné citové pouto k násilné osobě, kterou bývají vlastní děti či vnoučata ohrožené osoby. Domácí násilí na seniorech se začíná kategorizovat jako Syndrom EAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného seniora.

Čtvrtou skupinou jsou **zdravotně postižené osoby jako ohrožené osoby domácím násilím**. „*v nebezpečí jsou zejména osoby se závažnými funkčními deficity vyžadující trvalou péči rodiny. Takové osoby zčásti či zcela nezvládají ani běžnou sebeobsluhu, vyžadují pomoc při přijímání potravy, oblékání apod.*“ (Kalvach dle Ševčík, Špatenková, 2011:23). Jak jsem již zmínila v úvodu své práce, tak se ve své práci zabývám hlavně domácím násilím mezi dospělými osobami, ale je důležité zde zmínit skupinu „**děti**“ **jakožto osoby ohrožené domácím násilím**. I přesto, že se nemusí odehrávat přímý útok proti nim jsou stále ohroženými osobami domácím násilím i jako svědci, kteří jsou přítomni u probíhajícího domácího násilí, protože to má své důsledky i na ně. Děti jako

ohrožené osoby domácím násilím se častěji kategorizují do Syndromu CAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

1.7 Násilné osoby

V této kapitole jsem charakteristiku násilné osoby domácího násilí rozdělila na obecné charakteristické rysy, ženy a muže jako násilné osoby. Násilné osoby též nemají jednotnou charakteristiku, protože většina autorů se zabývá hlavně muži jako násilnými osobami domácího násilí a ženy jako násilné osoby jsou málo prozkoumanou oblastí, a proto k nim není tolik informací.

Autoři Ševčík a Špatenková (2011) vymezují následující charakteristické rysy násilné osoby. Počátkem násilného chování může být **stres a stresující okolnosti**, kterými mohou být dluhy, nezaměstnanost, ztráta domova, rozvod, úmrtí v rodině, problémy ve vztahu či s dětmi. **Frustrace** může vyvolávat agresi u násilné osoby. Jedná se o frustraci z nespokojenosti ve svém vztahu, práci či z celkového života násilné osoby. **Ohrožení**, vyvolává agresivní chování z důvodu ochrany sebe samotného. Může se jednat o ohrožení fyzické nebo psychické. Dalším rysem může být samotná **charakteristika vztahu**, protože násilná osoba je závislá na ohrožené osobě, může to být vzájemné, ale oba či jeden z nich si uvědomují, že jejich vztah je škodlivý. Také mezi tyto rysy patří **partnerské neshody**. Ohrožená osoba s násilnou osobou v jejich vztahu začnou žít ve stereotypu, a také zjistí, že na některé důležité oblasti v jejich společném životě mají rozdílné názory, což vede ke konfliktům až k násilí. **Boj o moc** je dalším rysem a projevuje se tím, že u násilné osoby vzniká zvyšující strach bezmoci, což může vyvolat násilné chování vůči ohrožené osobě. **Vzory a modely chování** násilné osoby, která vyrůstala jako svědek domácího násilí a mohla to přijmout jako něco „normálního“ a tak se bude ve svém vztahu s ohroženou osobou chovat stejně. **Identifikace s agresorem** vznikne, když násilná osoba byla jako dítě ohroženou osobou domácím násilím, což může vyvolat v dospělosti násilné chování, aby se již znovu necítila jako ohrožená osoba. **Alkohol a drogy**, které nezpůsobují násilné chování, ale mohou k němu pobízet. Některé násilné osoby užívají alkohol či drogy k dodání odvahy a po odeznění alkoholu či drogy se za své činy omlouvají. **Neurologické poruchy** mohou vyvolat násilné chování. Jedná se o zranění hlavy, demenci či cévní mozkovou příhodu. **Psychická onemocnění** mohou být doprovázena násilným chováním. Násilná osoba

může ztratit kontrolu nad svým chováním, jedná impulzivně a některé situace si vyhodnotí jako rizikové. **Poruchy osobnosti** jedná se hlavně o antisociální poruchu osobnosti. **Velká tolerance společnosti vůči násilí.** Některé mýty a postoje společnosti mohou vyvolat pocit, že násilné chování je omlouváno společností.

Žena jako násilná osoba domácího násilí, zatím není prozkoumaná oblast, ale již existují některé společné rysy žen, které jsou násilné osoby domácího násilí. Podle Ševčíka a Špatenkové (2011) ženy jako násilné osoby mohou trpět poruchou osobnosti, mohou být závislé na drogách nebo se celkově projevují agresivním chováním. Ženy k fyzickému násilí obvykle využívají různé nástroje jako např. nůž, zbraň, vařící vodu atd. Spíše ohroženou osobu týrají psychickými způsoby jako je vydírání, přehnaná žárlivost atd. Dále se spousta autorů zabývá charakteristikou **muže jako násilné osoby domácího násilí**. Jednotné charakteristické rysy ovšem nejsou vymezeny, protože ne na každého muže, který je násilnou osobou tyto rysy sedí. Dle Vágnerové (2008) mohou mít muži jako násilné osoby domácího násilí tyto vlastnosti: nespokojenost, nejistota, úzkosti, nízké sebevědomí, reakce vztekem, výbušnost, pozitivní vztah k násilí a neovládají své chování. Muž jako násilná osoba musí mít zvýšenou moc nad ženou, a také si myslí, že vše, co dělá je oprávněné. Autorka Buskotte (2008) uvádí, že muži jako násilné osoby často využívají fyzické násilí, sexuální násilí, zamykání ohrožené osoby doma či kontrolu jejích financí proto, aby si udrželi moc nad ohroženou osobou. Autorka Bednářová (2009) doplňuje charakteristiku o rizikové chování u partnera, které může být signálem před domácím násilím pro ohrožené osoby. Jedná se o následující signály – vyvíjení velkého nátlaku od začátku vztahu, rozhodování o všech věcech, obecné ponižování žen, povýšenost nad ženami, žádné projevy empatie či soucitu, přehled o celém životě a neustálá kritika.

2 Formy pomoci osobám ohroženým domácím násilím

V této kapitole teoretické části mé práce se zabývám sociálními službami, které poskytují pomoc ohroženým osobám domácím násilím, a také uvádím jaké orgány a jaká legislativa v této problematice může působit a pomoci, protože ve své výzkumné části v druhém dílčím cíli zjišťuji, jak sociální pracovníci vnímají spolupráci mezi organizacemi a orgány zabývající se domácím násilím. Nejprve zmiňuji formy pomoci orgánů, poté se zabývám možnostmi pomoci, dále intervenčními centry a odborným sociálním poradenstvím.

2.1 Orgány zabývající se domácím násilím

V této kapitole zmíním orgány, které a jak poskytují pomoc ohroženým osobám domácím násilím. První zde zmíním Policii ČR, pak navážu na soudy a jejich formu pomoci ohroženým osobám domácího násilí.

2.1.1 Policie ČR

Policie ČR je jednou z forem pomoci a často se jedná o první pomoc ohroženým osobám domácím násilím. Policisté, kteří jsou proškolení, po vyhodnocení situace mohou využít institut vykázání. Institut vykázání je „(...) možnost vykázat toho, kdo násilným chováním ohrožuje jinou osobu na životě, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, z bytu, obydli nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou, jakož i z jeho bezprostředního okolí.“ (Střílková, Fryšták, 2009:40). Vykázání se vztahuje na násilnou osobu z toho důvodu, protože ohrožená osoba může být ve finanční krizi, mohla by popřít, co se evidentně děje, a proto je touto formou poskytnut prostor a čas ohrožené osobě zpracovat situaci, ve které se ocitla a promyslet si další kroky.

Autoři Střílková a Fryšták (2009) uvádí, že vykázání násilné osoby z domácnosti trvá po dobu deseti dnů, pokud ohrožená osoba podá návrh na vydání předběžného opatření může se prodloužit doba vykázání do doby, dokud nebude rozhodnuto u soudu ohledně podaného návrhu. Autoři Ševčík a Špatenková (2011) uvádí, že je nutné poučení ohrožené osoby policistou po vykázání. Policista vysvětluje ohrožené osobě podání návrhu na vydání předběžného opatření, a také ohrožené osobě předává informace ohledně existenci služeb, které pomáhají ohroženým osobám domácího násilí a na závěr vysvětluje jaké jsou následky za nepravdivé podání informací policii. Autoři Střílková a Fryšták (2009)

doplňují, že policista je povinen do 24 hodin od vykázání odeslat záznam o vykázání do intervenčního centra a soudu.

2.1.2 Soudy

Soudy mohou pomoci formou schválení návrhu předběžného opatření, o kterém jsem již psala v podkapitole Policie ČR. Podle autorů Ševčíka a Špatenkové (2011) může ohrožená osoba podat návrh na předběžné opatření během desetidenního vykázání násilné osoby z domácnosti, ale návrh může být podaný, aniž by byla násilná osoba vykázána. Ohrožená osoba domácím násilím v návrhu může zmínit, aby násilná osoba opustila společnou domácnost a okolí, dále aby násilná osoba nechtěla setkání s ohroženou osobou, a také obavy z pronásledování či obtěžování násilnou osobou. Předběžné opatření trvá jeden měsíc od schválení soudem, pokud bylo podáno během vykázání násilné osoby, tak se jeden měsíc počítá od konce vykázání násilné osoby. Ohrožená osoba může podat návrh k prodloužení předběžného opatření až na jeden rok.

2.2 Legislativa zabývající se domácím násilím

V této podkapitole zmiňuji některé zákony, které se vztahují k domácímu násilí, již k výše zmíněné Policii ČR, k soudům a k následujícím sociálním službám, protože povědomost o zákonech je v této problematice také důležitá.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tento zákon vymezuje sociální služby, jakou poskytují formu služby a komu poskytují pomoc. V následujících kapitolách se zabývám sociálními službami, které pomáhají ohroženým osobám domácím násilím. Jedná se o odborné sociální poradenství, které je vymezené v §37 odst. 3, další službou jsou intervenční centra, která jsou vymezena v §60a. Dále se jedná o telefonickou krizovou pomoc, která je vymezena v §55, také se jedná o azylové domy, které jsou vymezeny v §57 a krizovou pomoc, která je vymezena v §60.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Občanský zákoník se zabývá domácím násilím v §751-753, kde vymezuje, že soud může násilné osobě omezit či ji vyloučit z bydlení nejdéle na šest měsíců a také zmiňuje, že na ochranu proti domácímu násilí má právo i svědek domácího násilí.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Tento zákon je důležitý v oblasti domácího násilí, kvůli vykázání, které vymezují §44-47. Vykázání probíhá zjišťováním informací, zda násilná osoba ohrožuje osobu ohroženou domácím násilím na

zdraví či životě, pak může policista násilnou osobu vykázat. Násilná osoba má svá práva, ale i povinnosti. Ohrožená osoba je poučena od policisty. Policista zkontroluje násilnou osobu do 3 dnů od vykázání, zda ho dodržuje.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Trestní zákoník stanovuje v §199, že násilná osoba, která týrá osobu ohroženou domácím násilím, která s násilnou osobou sdílí bydlení, tak násilná osoba bude potrestána odnětím svobody na 6 měsíců až 4 roky. K odnětí svobody dochází, když má ohrožená osoba, kvůli týrání újmu na zdraví nebo pokud týrání probíhá delší dobu. Když násilná osoba zabije osobu ohroženou domácím násilím může dojít k odnětí svobody na 5 až 12 let.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Tento zákon v §8 vymezuje informace, které poskytuje Policie ČR ohrožené osobě při prvním kontaktu s ní. Dále v §17-22 vymezuje jaké má ohrožená osoba práva na ochranu před opakováním domácího násilí. Může se jednat o zabránění kontaktu násilné osoby s ohroženou osobou, dále se jedná o podání námitek na vypovídání ohledně citlivých informací pro ohroženou osobu, pokud to nebude nezbytně nutné.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. V tomto zákonu se dále vymezuje v §88b-88e předběžná opatření, jaké jsou jeho druhy, kterými mohou být zákaz vstupu do společného obydlí a zákaz kontaktu s ohroženou osobou a jejími blízkými. Pokud násilná osoba nebude plnit zadané podmínky předběžného opatření může dostat pořádkové pokuty, jiný druh předběžného opatření či může skončit ve vazbě.

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

Tento zákon zmiňuje úpravy v dalších zákonech a doplňuje vykázání násilné osoby ze společného bydlení a také omezení kontaktování ohrožené osoby domácím násilím (Zákony pro lidi, online).

2.3 Sociální služby

V této podkapitole své práce se zabývám sociálními službami, které pomáhají osobám ohroženým domácím násilím. Intervenční centra a odborné sociální poradenství jsou zmíněny v samostatných podkapitolách, protože v těchto službách bude probíhat výzkumné šetření mé práce.

Sociální služby, které nabízejí pomoc ohroženým osobám domácím násilím mohou být následující. Jednou ze služeb je **krizová pomoc**. Autoři Střílková a Fryšták (2009) vymezují krizovou pomoc následovně. Krizová pomoc poskytuje pomoc ohroženým osobám domácím násilím, které se nachází v krizi a potřebují jednu z následujících forem pomoci, které krizová pomoc nabízí. Jedná se o poskytnutí psychologické pomoci, poradenství, sestavení krizového plánu, informací o dalších návazných služeb, které mohou pomoci a také mohou ohrožené osoby využít na krátkou dobu krizové lůžko.

Další sociální službou je **telefonická krizová pomoc**. Jedná se o terénní službu, která poskytuje pomoc osobám ohroženým na zdraví, ohroženým na životě nebo vyskytující se v jiné obtížné situaci. (Zákon č. 108/2006 Sb.) Autoři Vodáčková (2002) doplňuje, že telefonická krizová pomoc má několik výhod jako je rychlá dostupnost, anonymita, podpora a obvykle je tato pomoc poskytována kdykoliv, ihned a bezplatně.

Poslední službu jsou **azylové domy**. Azylové domy jsou důležitou službou pro ohrožené osoby, aby mohlo dojít k ukončení domácího násilí. Autorka Buskotte (2008) zmiňuje, že azylové domy poskytují pobytovou službu pro ohrožené osoby domácím násilím, které nemají kam jít nebo se necítí bezpečně a chtějí ochranu a podporu. Dále Conway (2007) uvádí, že ohrožená osoba může využít azylový dům pouze na přechodnou dobu, než se dá dohromady z násilí nebo jako nový začátek, protože zde dostane rady a podporu. Autoři Střílková a Fryšták (2009) vymezují, že azylové domy dále poskytují základní materiální pomoc, podporu při doprovodech na úřad či k soudu, ale hlavně se zaměřují na to, aby ohrožená osoba získala sebevědomí a osamostatnila se.

2.4 Intervenční centra

Intervenční centra jsou jednou ze základních organizací, která zajišťují komplexní pomoc pro ohrožené osoby domácím násilím. Autoři Ševčík a Špatenková (2011) vymezují intervenční centra následujícím způsobem. Pomoc intervenčních center využívají 3 druhy osob jsou to ohrožené osoby domácím násilím po vykazání násilné osoby, tzv. nízkoprahový klienti, což jsou ohrožené osoby, které dobrovolně a samostatně vyhledají pomoc a tzv. zachránci, to jsou osoby, které se potýkají s domácím násilím ve svém okolí a hledají praktické rady a podporu, ale nejsou přímou ohroženou osobou. Pomoc je poskytována psychologickou, sociální a právní formou, aby ohrožené osoby dokázaly svoji krizovou situaci vyřešit. Autorka Buskotte (2008) konstatuje, že

intervenční centra spolupracují s dalšími organizacemi, kam dále odkazují ohrožené osoby, protože se jedná o intenzivní krátkodobou službu.

Autoři Ševčík a Špatenková (2011) uvádí, jaké služby intervenční centra mohou poskytovat a charakterizují, jak je poskytují. Jsou to služby ambulantní, terénní či pobytové. Ambulantní služby poskytují v místech intervenčního centra. Terénní služby poskytují v místech, na kterých se dohodnou s ohroženou osobou, může to být v nemocnici, kde je ohrožená osoba hospitalizovaná, ale může to být i v místě bydliště, pokud je násilná osoba vykázána ze společného bydlení. Pobytové služby jsou poskytovány buď v místě intervenčního centra, pokud na to jsou prostory nebo intervenční centrum má zajištěné pro takovéto případy krizové lůžko. Pobytová služba poskytuje pomoc při zajištění stravy a ubytování pro ohrožené osoby domácím násilím. Autoři Střílková a Fryšták (2009) zmiňují, že intervenční centra se zabývají pomocí v oblastech uplatňování práv, zajištění osobních záležitostí jako je jednání s úřady, podání právních návrhů atd., pomoc kontaktovat návazné služby.

2.5 Odborné sociální poradenství

Odborné sociální poradenství se v organizacích obvykle nezabývá pouze klienty, kterými jsou ohrožené osoby domácím násilím, ale cílové skupiny klientů jsou různé, ale v této kapitole budu odborné sociální poradenství vymezovat jako formu pomoci ohroženým osobám domácího násilí.

Odborné sociální poradenství je dobrovolné pro ohrožené osoby domácím násilím. Může se jednat o krátkodobou ale i dlouhodobou spolupráci. Autor Matoušek (2008) vymezuje odborné sociální poradenství následovně. Odborné sociální poradenství poskytuje ohroženým osobám domácím násilím přímou pomoc s řešením jejich nesnadné situace a může poskytovat terapeutickou pomoc. Odborné sociální poradenství může poskytovat ohroženým osobám praktické rady a důležité informace, které jim mohou pomoci s jejich aktuální situací.

Autorka Buskotte (2008) uvádí, že ohrožená osoba může poradenství využívat v anonymitě, dobrovolně se rozhodovat o dalších krocích, které podstoupí, protože odborné sociální poradenství poskytuje podporu v hledání kroků a řešení situace ohrožené osoby, dále poskytuje informace o právech ohrožené osoby a informace

o dalších institucích, a také poskytuje ohroženým osobám možnost se vyrovnat s jejich situací a kroky, jak se může ohrožená osoba chránit a předejít násilí v budoucnu.

3 Specifika sociální práce v oblasti domácího násilí

V této kapitole se soustředím na práci sociálních pracovníků v organizacích, které se zabývají oblastí domácího násilí, protože v mé výzkumné části ve třetím dílčím cíli zjišťuji, jaký mají prostor sociální pracovníci pro realizaci a jaká je jejich spokojenost na jejich pracovišti. Nejprve zmiňuji, jaké vlastnosti by měl mít sociální pracovník pro tuto práci, dále se zabývám prací sociálních pracovníků a syndromem vyhoření a na závěr této kapitoly zmiňuji prevenci syndromu vyhoření.

3.1 Způsoby práce sociálního pracovníka v oblasti domácího násilí

Práce sociálního pracovníka v oblasti domácího násilí je důležitá z hlediska pomoci ohroženým osobám. Autoři Ševčík a Špatenková (2011) vymezují následující tři formy pomoci ohroženým osobám domácím násilím. První formou pomoci je **materiální pomoc**, kterou je pomoc zajistit bezpečné bydlení, finanční prostředky, zabezpečení dítěte a předání informací či kontaktu na další služby. Druhá forma pomoci je **právní pomoc**, která je poskytována formou sociálně-právního poradenství, pomoc při zajištění sociální podpory či financí, pomoc při řešení společného majetku atd. Třetí formou pomoci je **psychická podpora**, která je poskytována formou poradenství, doprovodu po úřadech, podpora zvýšení sebeúcty a sebedůvěry ohrožené osoby a podpora kompetentnosti rozhodovat se. Autorka Bednářová (2009) uvádí principy při práci s ohroženou osobou domácím násilím:

- Umožnit ohrožené osobě dostatečný prostor pro možnost sdílet otevřeně svá traumata, aniž by byla přerušena.
- Sociální pracovník by měl být při práci s ohroženou osobou trpělivý, projevovat zájem.
- Ubezpečit ohroženou osobu, že jí sociální pracovník věří.
- Poskytnout ohrožené osobě dostatek času na vyjádření svého problému.
- Nenaléhat a nezjišťovat detaily, které jsou citlivé pro ohroženou osobu a je pro ni prozatím obtížné o nich mluvit.
- Poskytnout prostor ohrožené osobě k volnému projevu emocí.
- Podpořit ohroženou osobu, že se rozhodla správně, když vyhledala pomoc.
- Sociální pracovník by se neměl ohrožené osoby dotýkat bez jejího předchozího souhlasu.

- Motivovat ohroženou osobu k nalezení vlastních cílů.
- Sociální pracovník může navrhnout různá řešení, ale nesmí nutit ohroženou osobu k řešení její situace.
- Nevyvolávat plané naděje, nedávat sliby a nezlehčovat složitost řešení situace.
- Doporučovat malé kroky vedoucí ke změně situace než velké, které by mohly ohroženou osobu od změny odstrašit.
- Respektovat ohroženou osobu a její veškerá rozhodnutí.
- Ohroženou osobu soustředit na budoucnost.
- Vytvořit bezpečnostní plán (Bednářová et al., 2009)

Podle autorky Bednářové (2009) lze rozdělit práci s ohroženou osobou domácím násilím do následujících pěti částí. První částí je **první kontakt s ohroženou osobou**. Při prvním kontaktu je nejdůležitější trpělivost, protože sociální pracovník neví, čím vším si ohrožená osoba prošla, a proto by měl první kontakt probíhat na klidném a bezpečném místě bez vyrušování od okolí a ostatních osob. Sociální pracovník by měl během prvního kontaktu získat důvěru ohrožené osoby, zmapovat aktuální situaci, buď on či ohrožená osoba by měl pojmenovat domácí násilí a předat ohrožené osobě informace o pomoci a o dalších organizacích, které ji mohou pomoci. Může se stát, že ohrožená osoba nadále zůstává ve společné domácnosti s násilnou osobou tudíž je nezbytné vytvořit bezpečnostní plán, kterým se sníží riziko dalších aktů násilí. Druhou částí je **motivovat ohroženou osobu k řešení své situace**. Nejedná se zde o motivaci, která je pouze touhou změnit svou aktuální situaci, ale jedná se o skutečnou motivaci, která povede ke změně aktuální situace. Třetí částí je **krizová intervence, která je orientovaná na ohroženou osobu**. Sociální pracovník se může setkat s ohroženou osobou, která se bude nacházet v akutní krizi. Krizová intervence nemusí probíhat pouze v přímém kontaktu, ale může probíhat i po telefonu. V obou případech je nutné ohrožené osobě pomoci rozvíjet kompetence pro řešení situace a strukturování aktuální situace. Pro krizovou intervenci v přímém kontaktu jsou důležité výše zmíněné principy. Autorka Špatenková (2011) konstatuje, že dalším důležitým krokem během krizové intervence je, aby ohrožená osoba získala zpět kontrolu nad svým životem. Ohrožené osoby často ztratí kontrolu nad svým životem, kvůli násilné osobě, a proto je potřeba pomoci ohrožené osobě, aby znovu našla kontrolu nad svými pocity i názory a moc se rozhodovat sama za sebe a v důsledku toho změnit svůj život. Jedná se o pomalý a postupný proces, kdy ohrožená

osoba získává zpět kompetence k rozhodování, samostatnosti a získání iniciativy řešit svou aktuální situaci. Podle autorky Bednářové (2009) krizová intervence po telefonu trvá cca dvacet minut i déle. V tento časový úsek sociální pracovník dokáže vyslechnout ohroženou osobu a zjistit jaká je zakázka, dále ji pomoci vyznat se v aktuální situaci, co se vlastně děje, zaměřit se na nejbližší budoucnost a domluvit se na malém kroku, který povede k řešení situace. Čtvrtou částí je **systematická pomoc při řešení domácího násilí**, která je zaměřená hlavně na pomoc a přímou práci s ohroženou osobou. Jedná se o zajištění základních potřeb a poté lze zajistit potřeby jako je nové bydlení atd. a poslední částí je **podpora nového způsobu života ohrožené osoby** (Bednářová, et al., 2009).

Autoři Kodymová, Koláčková a Matoušek (2010) uvádí doporučení pro sociální práci s ohroženou osobou domácím násilím následujícími způsoby: „*vhodná komunikace; poskytnutí informací (...); odhad rizika dalších incidentů (...); odhad zdravotních rizik pro oběť, případně její děti (...); přesné a podrobné dokumentování případu a přijatých opatření.*“ (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010:241).

3.2 Nároky na výkon práce sociálního pracovníka

Důležitou kompetencí pro práci sociálního pracovníka jsou správné vlastnosti, které by měl mít vrozené, ale i získané ze zkušeností během svého života. Samozřejmě, že sociální pracovníci nemají všichni stejné vlastnosti, to ani nejde, ale pro práci s ohroženými osobami domácím násilím jsou dané některé vlastnosti, které by měl sociální pracovník mít. Podle Bednářové (2009) je práce s ohroženými osobami domácím násilím velice náročná na psychické zdraví pracovníka. Sociální pracovník by měl mít komunikační schopnosti, životní zkušenosti, odborné znalosti, ale také by měl být emočně stabilní a empatický. Pracovník by měl umět pracovat se svými pocity, protože se může stát, že s ohroženou osobou nebude souhlasit v jejím rozhodnutí jako je třeba zůstat s násilnou osobou, ale měl by to respektovat a pomoci zabránit viktimizaci domácího násilí. Autorka Vodáčková (2002) uvádí kompetence, které by měl mít sociální pracovník, který se zabývá krizovou intervencí. Jedná se o aktivní naslouchání, vlastnost vcítění, znalosti krizové intervence a umět vyjednávat, mít znalosti v oblasti práva, první pomoci, sebeobrany, umět vést dokumentaci, pracovat v týmu a umět kompetentně získávat informace a předávat je.

Práce sociální pracovníka s ohroženými osobami domácím násilím je velmi náročná a sociální pracovník by měl umět zvládat zátěžové a stresové situace, a také by si měl umět držet zdravý odstup od ohrožených osob, aby se nenechal strhnout emocemi jako je lítost, smutek, zděšení atd., a také by měl umět stále se chovat profesionálně, aby co nejlépe mohl vykonávat svou práci a ohroženým osobám efektivně pomáhat. Pokud sociální pracovníci neumí zvládat řešit stresové situace ve svém osobním životě nedokážou objektivně a správně pomáhat ohroženým osobám a tahle práce by sociální pracovníky mohla časem z hlediska psychického zdraví zničit.

3.3 Syndrom vyhoření

Syndrom vyhoření je často vnímán jako synonymum pro stres, ale není to správně. „*Syndrom vyhoření je soubor typických příznaků vznikajících u pracovníků pomáhajících profesí v důsledku nezvládnutého pracovního stresu*“ (Matoušek a kol., 2008:55). Jedná se o hlavně o psychickou reakci, která vyvolává u pracovníka charakteristické rysy chování, pocity, negativní postoje k práci a k odpovědnosti. Vyhoření není onemocnění, ale může být spouštěčem spousty nemocí (Maroon, 2012). Syndrom vyhoření nemusí zažít každý sociální pracovník, protože je to čistě individuální záležitost, které předchází několik faktorů. Gulová (2011) zmiňuje jako faktory vyhoření hlavně přepracovanost pracovníka, nízká viditelnost pozitivních změn při práci s klienty, vedení organizace, které nevnímá potřeby svých pracovníků a nezřizuje např. supervize. Dále sem můžeme zařadit i soutěživost spolupracovníků či silnou kontrolu od vedení anebo nedostatečné ohodnocení pracovníka za svou práci. Maroon (2012) zmiňuje následující faktory, které ovlivňují rychlejší vznik syndromu vyhoření. Prvním faktorem mohou být klienti bez motivace, kteří mohou přispět k syndromu vyhoření tím, že pracovník se cítí neschopný, je zklamaný a začne pochybovat o svých kompetencích pro práci. Dalším faktorem pro vznik syndromu vyhoření je nízké až nulové zapojení sociálních pracovníků ve vytváření směrnic, pravidel atd. v organizaci, nízká volnost v projevu názorů pracovníků vedení. Posledním faktorem je hodnocení pracovníka. Pracovník si nemusí umět vyhodnotit, jak je jeho práce důležitá a jaké jsou výsledky jeho práce, což vede k neuspokojení a nevidí smysl ve své práci. Autorka Vodáčková (2002) vymezuje hlavně tyto projevy syndromu vyhoření. Jedná se o vyšší nemocnost, oslabený imunitní systém, častá únava, zklamání ze své práce, nízký až nulový zájem o cokoli, časté pocity beznaděje, ztrácí smysl v tom,

co dělá. Autor Matoušek (2012) zmiňuje další typické projevy syndromu vyhoření, kterými jsou: pracovník se vyhýbá přímé práci s klienty, při přímé práci s klienty může docházet k bezcitnému chování a nevnímá je jako sobě rovné, častěji se věnuje k administrativní práci, ztráta smyslu pro citlivost a kreativní smýšlení pro práci s klienty a místo toho se drží naučených postupů, ve své práci vydává minimum nezbytně nutné energie, častěji žádá o volno i neplacené, omezuje kontakt s kolegy až to přechází pouze v konflikty s nimi.

Projevy syndromu vyhoření mohou být individuální a některé projevy mohou být opravdu tím, čím se zdají jako je například častější únava, protože nevíme, zda pracovník nemá ještě jednu práci nebo řeší rodinné záležitosti a prostě si potřebuje pouze odpočinout. Mezi projevy se může také řadit i deprese či ztráta empatie pro práci s klienty. Tyto projevy mohou vyústit až k ukončení pracovního poměru, což někdy může být pro pracovníka záchranou.

3.4 Prevence syndromu vyhoření

Prevence syndromu vyhoření je důležitou součástí pracovního života sociálních pracovníků. Zmíním se zde o prevenci v rámci pracoviště a v rámci osobního života sociálního pracovníka. Podle Matouška (2012) prevencí syndromu vyhoření mohou být následující faktory ze strany organizace. Řadí se sem kvalitní zácvik, příprava, dovednosti a praxe na profesi s klienty s nimiž má pracovník pracovat. Dále podrobné seznámení pracovníka s metodami, postupy, cíli organizace a jasně definovaná náplň práce pracovníka. Dalším je nižší počet případů a méně administrativních úkolů pro pracovníka. Řadí se sem organizace programů probíhající v jiném prostředí než obvykle, kde může pracovník poznat klienty i z jiného úhlu pohledu, a také kombinovat přímou práci s klienty a jiné činnosti, které se nebudou týkat přímé práce s klienty. Dalšími důležitými faktory jsou možnosti případové konference, poradenství od zkušeného odborníka v organizaci či jinde, a také možnost a podpora ve vzdělávání pracovníka. Dalším faktorem může být i snížení pracovního úvazku pracovníka a posledním důležitým faktorem je supervize.

Supervize je jednou z hlavních forem prevence v rámci pracoviště. Vodáčková (2002) definuje supervizi následovně. *„Smyslem supervize je tedy pomáhat pracovníkům a klientům i celému zařízení. Nástrojem supervize je především zaměřené pozorování*

a cílené otázky. (...) Děje se tak skrze zjišťování, ověřování, uvědomování procesu a především vztahů.“ (Vodáčková, et al., 2002:180) Maroon (2012) vymezil cíle supervize následovně. Rozvíjení terapeutických dovedností, kritického myšlení, hodnot a využívat teorii v praxi; schopnost sebehodnocení; získat schopnosti vytvářet si mezilidské vztahy a rozvíjet osobní a profesní kvality, kterými jsou třeba flexibilita či iniciativa.

Prevence syndromu vyhoření by se neměla odehrávat pouze ze strany organizace, ale i ze strany pracovníka v jeho osobním životě. Autorka Vodáčková (2002) vymezuje faktory prevence syndromu vyhoření ze strany pracovníka. Pravidelný úklid pracovního místa a uspořádávání dokumentů; vytvoření příjemného pracovního místa např. fotografiemi; rozvíjení své osobnosti pomocí kurzů; dodržovat pitný režim a mít zdravé stravovací návyky; pravidelný odpočinek dle potřeby; pravidelný pohyb; rozvíjet a nacházet nové zájmy a pravidelná péče o duševní zdraví.

Dalšími faktory prevence syndromu vyhoření jsou dobré rodinné a přátelské vztahy, kde pracovník může získávat podporu a doplnění energie pro svou práci. Určitě by pracovník měl mít své volnočasové aktivity, které odreagují pracovníka od negativních emocí či neúspěchu z práce.

Shrnutí teoretické části

Teoretická část je rozdělena do tří hlavních kapitol, které jsou provázané se stanovenými dílčími cíli a podle nich je též, odvozena struktura teoretické části. První kapitola teoretické části mé práce je soustředěna na charakteristiku problematiky domácího násilí. Důležité je vymezení pojmu domácího násilí podle autorů, kteří se touto problematikou zabývají. Dále je důležité vymezit formy domácího násilí, kterými je fyzické násilí, psychické násilí, sexuální násilí, sociální násilí, ekonomické násilí a stalking. Také je důležité vymezit znaky domácího násilí, což je násilí mezi blízkými osobami, neveřejnost, opakování, eskalace, neměnnost rolí aktérů a uplatňování moci a kontroly. Nezbytné je zmínit cyklus domácího násilí, který má tři fáze a ty s každým opakováním eskalují. Jedná se o fázi napětí, fázi násilí a fázi usmíření. Samozřejmě domácí násilí má své důsledky, které se dají rozdělit na psychické, fyzické, ekonomické a sociální. V závěru této kapitoly se zabývám typologií osob ohrožených domácím násilím a typologií násilné osoby. Osoby ohrožené domácím násilím jsou nejen ženy, ale i muži, senioři, zdravotně postižené osoby a děti. Násilné osoby mohou mít obecné charakteristické rysy, které jsou spouštěčem násilného chování jedná se o stres a stresující okolnosti, ohrožení, charakteristika vztahu, partnerské neshody, boj o moc, identifikace s násilnou osobou, alkohol a drogy, psychická onemocnění, poruchy osobnosti a velká tolerance společnosti vůči násilí. Všechny tyto kapitoly je nezbytné vymezit pro určení výsledků prvního dílčího cíle.

Druhá kapitola teoretické části mé práce je soustředěna na druhy pomoci ohroženým osobám domácím násilím. Důležité je zmínit formy pomoci, kterou poskytují orgány jako je Policie ČR, soudy a zákony vztahující se k oblasti domácí násilí. Policie ČR je obvykle první formou pomoci osobám ohroženým domácím násilím, protože mohou uplatnit institut vykázání. Soudy poskytují pomoc formou schválení návrhu předběžného opatření. Vymezení domácího násilí v zákonech je také důležitou formou pomoci ohroženým osobám domácím násilím. Další důležitou pomoc poskytují sociální služby, kterými jsou azylové domy, které poskytují pobytovou službu. Dále telefonické krizové linky poskytují terénní formu pomoci, která je anonymní, rychle dostupná, bezplatná a poskytovaná obvykle nonstop a krizová pomoc poskytuje psychologickou pomoc, poradenství, poskytnutí informací o dalších návazných službách. V závěru této kapitoly je důležité vymezit intervenční centra a odborné sociální poradenství jako formy

pomoci ohroženým osobám, protože se sociálními pracovníky těchto služeb probíhá výzkumné šetření mé práce. Intervenční centra jsou základní službou, která zajišťuje komplexní pomoc pro ohrožené osoby domácím násilím. Poskytují ambulantní služby, terénní služby a pobytové služby. Odborné sociální poradenství je dobrovolné a poskytuje přímou pomoc s řešením situace a terapeutickou pomoc. Poskytované formy pomoci ze strany orgánů, dalších sociálních služeb, intervenčních center a odborného sociálního poradenství je nezbytné vymezit pro určení výsledků druhého dílčího cíle.

Třetí kapitola teoretické části mé práce je soustředěna na specifika sociální práce v oblasti domácího násilí. Důležité je zmínit v této kapitole způsoby práce sociálního pracovníka v oblasti domácího násilí, které jsou tři základní formy pomoci – materiální pomoc, právní pomoc a psychická podpora. Následně na to navázat vymezením nároků výkonu na práci sociálního pracovníka, což je psychická odolnost, komunikační dovednosti, životní zkušenosti a odborné znalosti. Dále je důležité vymezit syndrom vyhoření, který je psychickou reakcí ovlivňující práci sociálních pracovníků. Na závěr této kapitoly vymezují prevenci syndromu vyhoření, kterou rozdělují na prevenci ze strany organizace a ze strany pracovníka. Důležitou prevencí je supervize a vlastní mimo pracovní aktivity. Všechny tyto podkapitoly je nezbytné vymezit pro určení výsledků třetího dílčího cíle.

III. EMPIRICKÁ ČÁST

4 Metodika výzkumu

V této kapitole mé bakalářské práce popisuji, jak jsem vymezila hlavní cíl a dílčí cíle mé práce, což doplňuji transformační tabulkou, kde jsou stanoveny otázky pro mé výzkumné šetření. Dále se v této kapitole zabývám výzkumnou strategií a technikou pro sběr informací, následně zde charakterizuji výzkumný soubor a volbu tohoto souboru, také popisuji, jak probíhala organizace mé práce na této bakalářské práci a také průběh empirického šetření, což doplňuji o časovou posloupnost. Na závěr se v této kapitole zabývám způsobem zpracování získaných dat, reflexí etických rizik a rizik výzkumné strategie.

4.1 Hlavní cíl a dílčí cíle

Hlavním cílem mé bakalářské práce je *zjistit, jaké jsou možnosti rozvoje práce sociálních pracovníků s domácím násilím ve Středočeském kraji*. Vymezila jsem si tento cíl pro mou práci, protože je spousta bakalářských prací o fenoménu domácí násilí, nikoliv o práci sociálních pracovníků s domácím násilím. Tímto hlavním cílem chci zjistit, jaké jsou možnosti rozvoje práce sociálních pracovníků s domácím násilím. Rozvoj v této oblasti může mít různé aspekty, ale já jsem si vybrala následující tři aspekty. Prvním aspektem je rozvoj problematiky domácího násilí. Druhým aspektem je pohled sociálních pracovníků na jejich spolupráci s organizacemi a orgány, které se zabývají domácím násilím a jak se jejich spolupráce vyvíjí. Třetím aspektem je rozvoj, jak se sociální pracovníci mohou realizovat v jejich práci s domácím násilím. Vybrala jsem si lokaci Středočeského kraje, protože zde žiji a chci zmapovat, jestli je zde dostatek služeb, které poskytují pomoc pro ohrožené osoby domácím násilím a také jak funguje jejich práce v tomto kraji.

Dílčí cíle mé práce jsou vymezeny tak, abych dosáhla hlavního cíle.

Dílčí cíl 1: *Zjistit, jak se změnila situace domácího násilí v minimálně posledních třech letech z pohledu sociálního pracovníka*. V rámci splnění prvního dílčího cíle jsem se snažila zjistit, jak se podle dotazovaných sociálních pracovníků změnila situace domácího násilí za posledních několik let, protože je důležité, aby sociální pracovníci při své práci

měli povědomí o změnách a vývoji domácího násilí ve všech jeho oblastech jako je typologie ohrožených osob, jaké jsou častější formy domácího násilí, jaké další změny se objevily v problematice domácího násilí a jak s nimi pracovat.

Dílčí cíl 2: Zjistit, jak sociální pracovníci vnímají vzájemnou spolupráci s organizacemi a orgány, které se zabývají domácím násilím. V rámci splnění druhého dílčího cíle jsem se snažila zjistit, jak vnímají sociální pracovníci vzájemnou spolupráci s organizacemi a orgány, které se zabývají domácím násilím, protože je důležité, aby spolupráce s organizacemi a orgány, které se zabývají domácím násilím správně a efektivně fungovala. Pokud spolupráce správně nefunguje tak, aby mohlo dojít k případným změnám ke zlepšení ve spolupráci s návaznými organizacemi a orgány.

Dílčí cíl 3: Zjistit, jak vnímají sociální pracovníci prostor pro svoji realizaci v oblasti domácího násilí. V rámci splnění třetího dílčího cíle jsem se snažila zjistit, jak vnímají sociální pracovníci prostor pro svoji realizaci v oblasti domácího násilí, protože je důležité, aby sociální pracovníci mohli navrhnout nové způsoby či metody práce ve své práci s domácím násilím, také aby měli možnosti prevence proti syndromu vyhoření a aby byli stále efektivní ve své práci.

Tabulka č. 1: Transformační tabulka

Hlavní cíl (HC)	Dílčí cíle (DC)	Výzkumné otázky (O)
Zjistit, jaké jsou možnosti rozvoje práce sociálních pracovníků s domácím násilím ve Středočeském kraji.	DC 1: Zjistit, jak se změnila situace domácího násilí v minimálně posledních třech letech z pohledu sociálního pracovníka.	1. Jak se podle Vás změnila situace domácího násilí? 2. Jaké vnímáte změny, co se týče typu klientů, kterými jsou ohrožené osoby domácího násilím, se kterými se setkáváte dnes a se kterými jste se setkával/a dříve? 3. Jaké vnímáte změny, které se týkají forem případů domácího násilí, se kterými se setkáváte dnes a se kterými jste se setkával/a dříve?

	DC 2: Zjistit, jak sociální pracovníci vnímají vzájemnou spolupráci s organizacemi a orgány, které se zabývají domácím násilím.	4. Jaké jsou podle Vás další posuny a změny v oblasti domácího násilí? 5. S jakými organizacemi a orgány spolupracujete v rámci případu domácího násilí? Jak vnímáte tuto spolupráci? 6. S jakými příslušnými organizacemi a orgány máte pozitivní zkušenosti? S jakými naopak negativní? 7. Jaké změny byste navrhoval/a, aby vzájemná spolupráce fungovala lépe? 8. Chybí podle Vás nějaké organizace nebo služby ve Středočeském kraji, které by se zabývaly domácím násilím? Jaké?
	DC 3: Zjistit, jak vnímají sociální pracovníci prostor pro svoji realizaci v oblasti domácího násilí.	9. Jak jste spokojený/á s Vaším pracovním zaměřením na téma domácí násilí? 10. Z jakých důvodů jste si vybral/a právě tuto službu? 11. Jak můžete na svém pracovišti navrhnout nové způsoby či metody práce, které podle Vás mohou být užitečné pro Vaši práci? Navrhoval/a jste již nějaké? Osvědčili se Vám a jaké změny jste navrhoval/a? 12. Jakou máte v práci prevenci proti syndromu vyhoření? Jak probíhá? 13. Co Vám vyhovuje, a naopak nevyhovuje na Vašem pracovišti?

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Výzkumná strategie a technika sběru informací

Pro mé výzkumné šetření a splnění hlavního cíle a dílčích cílů mé práce jsem zvolila výzkumnou strategii, kterou je kvalitativní výzkum. Stanovený hlavní cíl a stanovené dílčí cíle chci splnit pomocí informací získaných skrze stanovených otázek a doplňujících otázek, nikoliv pomocí čísel. Během mého výzkumného šetření se chci dozvědět, co nejvíce informací vztahující se k mé práci, a proto je pro mě důležitý kvalitativní výzkum. Podle Hendla (2005) je kvalitativní výzkum považován za pružný a emergentní typ výzkumu, protože základní výzkumné otázky lze v průběhu výzkumu doplňovat. Kvalitativní výzkum probíhá získáváním a analýzou informací. Při určení výsledků lze vyhodnotit, zda jsou dostatečné či je nutné dále pokračovat se sběrem informací do výzkumu, aby díky výsledkům mohl výzkumník dojít k závěrům. Během kvalitativního výzkumu dochází k vysvětlení výzkumných otázek pomocí získaných informací. Hendl (2005) uvádí, že „(...) plán výzkumu se z daného základu rozvíjí, proměňuje a přizpůsobuje podle okolností a dosud získaných výsledků“ (Hendl,2005:63). Podle Dismana (2002) informanti rozhodují o tom, jaké informace předají výzkumníkovi i přesto, že se jich doptává a snaží se získat co nejvíce informací, ze kterých poté vyvodí odpovědi na své tazatelské otázky a následně výsledky ke své práci. Hendl (2005) uvádí následující výhody a nevýhody kvalitativního výzkumu. Výhodou kvalitativního výzkumu je získávání detailního popisu při zkoumání, dále také je velkou výhodou zjišťování informací o vybrané oblasti v přirozeném prostředí. Nevýhodou kvalitativního výzkumu je určitě to, že získané výsledky nelze zobecnit pro celou populaci a mohou být užitečné pro informanty výzkumného šetření a několik dalších lidí, kterých se týká tato oblast. Další nevýhodou může být časová náročnost při sběru informací i při jejich zpracování.

Vybrala jsem si polostrukturovaný rozhovor jako techniku sběru informací, protože tato technika mi umožňuje osobní kontakt s informanty, také získání odpovědí a doplňujících informací na mé předem připravené otázky. Otázky jsem vytvořila otevřené, aby informanti nebyli omezováni na jednoslovné odpovědi a abych získala co nejvíce informací. Podle Miovskeho (2006) je polostrukturovaný rozhovor střední cesta mezi strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem, ale také je složitější jeho příprava, která se skládá z tazatelských otázek, na které budou informanti odpovídat. Podle Hendla (2005) umožňuje polostrukturovaný rozhovor volný průběh rozhovoru, který si koriguje

výzkumník sám pomocí vytvořených otázek, což mu zároveň ulehčuje práci s výsledky. Důležité je také si promyslet vhodné otázky ke zvolenému tématu, a také je vhodné si rozmyslet, jak by mohly vypadat doplňující otázky. Miovský (2006) uvádí následující výhody a nevýhody polostrukturovaného rozhovoru. Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je volné pořadí pokládání otázek, protože pořadí můžeme pozměňovat podle toho, jak se vyvíjí situace rozhovoru. U polostrukturovaného rozhovoru jsou též důležité doplňující otázky, aby si tazatel ověřil, zda odpověď na položenou otázku pochopil správně nebo, aby tazatel získal dostatek informací k určení výsledků stanoveného hlavního cíle práce. Doplňující otázky jsou velkými výhodami polostrukturovaného rozhovoru. Nevýhodou polostrukturovaného rozhovoru může být, že informant na doplňující otázky bude odpovídat okrajově či odbíhat od tazatelské otázky.

4.3 Výběr souboru informantů

Pro výzkumné šetření mé práce jsem zvolila metodu záměrného výběru informantů na základě kritérií. Kritéria jsem si stanovila vzhledem k mému hlavnímu cíli a dílčím cílům. Prvním kritériem pro můj výběr informantů jsou sociální pracovníci, kteří pracují v intervenčním centru nebo v organizaci, která poskytuje odborné sociální poradenství. Informanti poskytující odborné sociální poradenství byli vybíráni podle toho, zda se setkali s problematikou domácího násilí. Mým druhým kritériem pro výběr informantů je jejich délka praxe, protože se ve své práci též zabývám určitými posuny a změnami, tak jsem nastavila kritérium délky praxe na minimálně tři roky. Mým třetím kritériem pro výběr informantů jsou sociální pracovníci pracující v organizacích ve Středočeském kraji.

Celkem se výzkumného šetření zúčastnili dva informanti a šest informantek. Všichni informanti a informantky splňovali první i druhé kritérium. Z důvodu získání nedostatku informantů ve Středočeském kraji jsem získala dvě informantky z Jihočeského kraje a u těchto dvou informantek nebylo splněné pouze třetí kritérium, jinak zbylá dvě kritéria splňovaly. Tyto dvě informantky pracují v intervenčním centru. Dalších informantů z intervenčních center jsem získala tři a zbylí tři informanty jsem získala z organizací poskytující odborné sociální poradenství ve Středočeském kraji. Intervenční centra a organizace, které poskytují odborné sociální poradenství jsem si vybrala na základě mého uvážení za účelem získání dostatek informací ke splnění hlavního cíle mé práce. Původně jsem chtěla získat rozhovory od sociálních pracovníků

pouze v intervenčních centrech, ale intervenční centra ve Středočeském kraji jsou pouze tři, a ne všichni sociální pracovníci splňovali kritérium délky praxe, proto jsem se rozhodla rozšířit informanty i o sociální pracovníky z odborných sociálních poraden, kteří se s problematikou domácího násilí též setkávají a zabývají se jí. Všichni zvolení informanti se problematikou domácího násilí zabývají, a proto jsem si je vybrala pro mé výzkumné šetření.

Všichni informanti zastávají funkci sociálního pracovníka v organizacích. Informanty v mé práci popisují zkratkou I1-I8.

Tabulka č. 2: Soubor informantů

Označení informantů (I1-I8)	Délka praxe	Pracoviště	Lokalita
I1	15 let	Intervenční centrum	Středočeský kraj
I2	3 roky	Intervenční centrum	Středočeský kraj
I3	14 let	Intervenční centrum	Středočeský kraj
I4	3 roky	Intervenční centrum	Jihočeský kraj
I5	3 roky	Intervenční centrum	Jihočeský kraj
I6	12 let	Odborná sociální poradna	Středočeský kraj
I7	9 let	Odborná sociální poradna	Středočeský kraj
I8	8 let	Odborná sociální poradna	Středočeský kraj

Zdroj: vlastní zpracování

4.4 Popis organizace a průběhu výzkumu

Organizace na mé bakalářské práci začala v měsíci dubnu 2023, kdy jsem koncipovala design výzkumného šetření. Následně jsem v měsících od července do září 2023 zpracovávala transformační tabulku a osnovu mé teoretické práce, se kterou jsem začala v měsíci září 2023 a její psaní i s úpravami jsem dokončila v lednu 2024. V lednu jsem též kontaktovala organizace a domlouvala si schůzky. Výzkumné šetření probíhalo v měsíci únoru 2024. Po získání všech rozhovorů jsem ještě v únoru začala se zpracováním výsledků mého výzkumného šetření a během měsíce března 2024 jsem dokončila mou bakalářskou práci.

Výzkumné šetření probíhalo následujícím způsobem. Osobní schůzky proběhly s pěti informanty, se dvěma informanty probíhalo výzkumné šetření telefonicky

a s jednou informantkou probíhalo výzkumné šetření přes online setkání. Pro interpretaci získaných informací jsem získala od šesti informantů ústní souhlas s nahráváním rozhovorů. K nahrávání rozhovorů jsem používala diktafon a také jsem si při rozhovorech zapisovala poznámky na papír. Před začátkem nahrávání rozhovorů jsem všechny informanty seznámila s tím, že rozhovor je anonymní, bude sloužit pouze pro výzkumné šetření mé bakalářské práce a také, že nahrávku nikde nebudu zveřejňovat. Pouze dva informanti s nahráváním rozhovoru nesouhlasili, ale mohla jsem si ho zapisovat i přesto, že jsem si nemohla rozhovor nahrávat, tak jsem i tyto dva informanty seznámila s tím, že je rozhovor anonymní, nikde nebudu své poznámky zveřejňovat a také, že mé poznámky z těchto rozhovorů slouží pouze pro mé výzkumné šetření mé bakalářské práce. Délka rozhovorů byla 40-60 minut.

4.5 Etické aspekty a rizika výzkumu

Kvalitativní výzkum není zobecnitelný na jiné organizace či sociální pracovníky v této oblasti výzkumu, protože se dá využít pouze v těch organizacích a na ty pracovníky kde probíhalo výzkumné šetření. Během rozhovorů jsem se setkala s rizikem, že sociální pracovníci odpovídali na položené otázky obecně či nepřímě, což jsem se snažila minimalizovat doplňujícími otázkami. Dále jsem se setkala s rizikem, že někteří informanti měli menší problém s odpovídáním na otázky vztahující se k druhému dílčímu cíli, což jsem se snažila minimalizovat tím, že jsem je znovu ubezpečila, že nebudu nikde sdílet nahrávku rozhovoru a také, že rozhovor je zcela anonymní. Dalším rizikem výzkumu vnímám v neumožnění nahrávání rozhovoru na diktafon, což jsem se snažila minimalizovat pečlivým zápisem odpovědí na mé tazatelské a doplňující otázky.

Informanty jsem seznámila s tím, že rozhovor je zcela anonymní a interpretace získaných informací bude sloužit pouze pro výzkumné šetření mé bakalářské práce.

5 Interpretace zjištěných informací

V této kapitole mé práce se zabývám popisem a interpretací dosažených výsledků výzkumného šetření. Výzkumné šetření bylo provedeno kvalitativní metodou a výzkumným nástrojem byl polostrukturovaný rozhovor. Interpretace dosažených výsledků je vedena postupně podle stanovených jednotlivých dílčích cílů a za každým dílčím cílem je jeho shrnutí. Interpretaci dosažených výsledků doplňuji o doslovné citace informantů, které uvádím v uvozovkách a zvýrazněné kurzívou. Informanti jsou označováni I1-I8 a při interpretaci jsem použila základní kódování.

5.1 Interpretace dílčího cíle 1

V prvním dílčím cíli jsem se snažila zjistit, jak se změnila situace domácího násilí v minimálně posledních třech letech z pohledu sociálního pracovníka, pomocí tazatelských otázek.

Podle informantů se situace domácího násilí nijak výrazně nezměnila, což samozřejmě neznamená, že došlo ke zlepšení situace domácího násilí, ale spíše informanti I1 a I2 podotýkají, že záleží hlavně na aktivitě Policie ČR, což dokládá výpověď informanta I1, který uvádí: *„Nejsem si jistej tím, že by to domácí násilí vymizelo, ale myslím si, že je to tím, že ti policajti ty úřední záznamy posílají míň.“* Informanti z intervenčních center též doplňují, že většina klientů se k nim dostane od Policie ČR na základě vykázaní a malá část klientů přichází žádat o pomoc sami od sebe. Zbylí informanti nevnímají změnu v této problematice a je to spíše průměrně pořád stejné za dobu posledních třech let i více. Informanti z odborných sociálních poraden se shodují, že se k problematice domácího násilí dostávají často přes zakázky týkající se dluhů či rozvodů, protože při řešení těchto zakázek vyplyne na povrch i domácí násilí, ale též se setkávají se zakázkami týkající se přímo této oblasti.

Dále jsem se zaměřovala na změnu situace domácího násilí v oblasti ohrožených osob a z výpovědí informantů vyplývá, že stále jsou nejvíce ohroženými osobami ženy, ale čtyři informanti doplňují své odpovědi o informaci, že se nejedná o to, že by muži nebyli ohroženými osobami domácího násilí, ale spíše mají strach a stydí se, že se v takové situaci ocitli a nedokážou podat oznámení, pokud oznámení podají tak ho rychle stáhnou. Také se často obávají vyhledat pomoc a nechtějí tento problém obvykle řešit s ženami. Další tři informanti se shodují na názoru, že čím dál častěji se senioři stávají

ohroženými osobami domácího násilí, ale také se zde informanti setkávají s obavami, studem a ponížením vyhledat pomoc ze strany seniorů.

Následně jsem se věnovala změnám forem případů domácího násilí. Všichni informanti sdělují ve svých výpovědích často psychické násilí jako formu domácího násilí, ale někteří z informantů to doplňují o další formy. Podle informantů I2 a I4 se ukazuje, že je nejčastější formou stále fyzické násilí, které se kombinuje s psychickým. Podle informanta I1 je nejčastější kombinace psychického a fyzického násilí a tato kombinace je též doplněna často o sociální a ekonomické násilí, což doplňuje o informaci, že se sexuálním násilím se setkává nejméně. Dva informanti se sdělují, že se více setkávají s kombinací psychického a ekonomického násilí to dokládá výpověď informanta I7, který uvádí: „*Víceméně tam, kde si plně uvědomují, že jsou viditelné rány a modřiny tak se opravdu používá to psychický a ekonomický.*“

Následně jsem věnovala pozornost dalším změnám a posunům v oblasti domácího násilí. Z výpovědí 5 informantů vyplývá, že nevnímají jakékoliv změny v této oblasti či to považují stále za stejné. Zbylí informanti se ve svých výpovědích rozcházejí. Informant I4 sděluje, že vnímá změnu v oblasti stalkingu, která se více a více projevuje to dokládá jeho výpověď, kde informant I4 uvádí: „*Za změnu vnímám stalking v rámci využívání sociálních sítích, a to začíná být větším a větším problémem a je to ve větším množství.*“ Dále informant I6 sděluje, že vnímá změnu v oblasti chování násilné osoby, která více promýšlí své plány s ohroženou osobou a je více opatrná, protože se s touto problematikou umí více pracovat než dříve. Podle informanta I5 dochází ke změnám v propagaci a informovanosti o oblasti domácí násilí, které je častěji v médiích, než tomu bylo dříve.

Shrnutí prvního dílčího cíle

V prvním dílčím cíli jsem se snažila zjistit, jak se podle informantů, kterými byli sociální pracovníci, změnila situace domácího násilí v minimálně posledních třech letech, což se pohybovalo od jejich praxe v organizaci, kde pracují. Podle informantů se situace domácího násilí nemění, ale v intervenčních centrech vnímají nižší aktivitu Policie ČR v této oblasti, než tomu bylo dříve. Dále se pak informanti se shodují, že nedošlo ke změně typologie ohrožených osob, kterými jsou stále nejvíce ženy, ale poukazují na to, že je stále vyšší nárůst seniorů jako ohrožených osob domácím násilím. Informanti se shodli, že muži stále mají velké obavy z vyhledání pomoci. Dále se informanti shodují,

že nejčastější formou je psychické násilí, které je doprovázeno či doprovází další formy domácího násilí, avšak někteří informanti doplňují, že se stále více setkávají s kombinací psychického a ekonomického násilí, což bývá doprovázené sociálním násilím. Tudiž, již nemusí být jednoznačně forma domácího násilí hlavně fyzické násilí, ale to může jít spíše k ústupu, protože násilná osoba si uvědomuje, že se již domácí násilí dá řešit a fyzické násilí zanechává viditelné stopy, avšak to neznamená, že k němu nedochází či přestane úplně docházet k této formě domácího násilí. Na závěr někteří informanti shledávají změny hlavně ve větší informovanosti o problematice domácího násilí pro celou populaci, což se nejedná pouze o ohrožené osoby, ale také o násilné osoby, což u nich může vyvolat větší promyšlení svých plánů s ohroženou osobou.

5.2 Interpretace dílčího cíle 2

Ve svém druhém dílčím cíli jsem se snažila zjistit pomocí tazatelských otázek, jak sociální pracovníci vnímají vzájemnou spolupráci s organizacemi a orgány, které se zabývají domácím násilím. Hlavně se zabývám, s jakými organizacemi a orgány informanti spolupracují na to navazují, jak tato spolupráce funguje. Dále na to navazují, jaké mají pozitivní a negativní zkušenosti v rámci spolupráce s organizacemi a orgány. Na to navazují, k jakým změnám by mělo dojít, aby spolupráce lépe fungovala a na závěr se soustředím na to, zda chybí nějaké organizace ve Středočeském kraji a jaké to jsou.

Z výpovědí informantů pracujících v intervenčních centrech, kterých bylo celkem 5, vyplývá, že spolupracují s obvodní policií, s kriminální policií, s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a s neziskovými organizacemi obvykle pouze jednájí se o individuální případy. S azylovými domy je náročné spolupracovat, protože jsou stále přeplněné a spolupráce je závislá na kapacitě azylových domů. Ve většině organizacích, kde probíhal výzkum, mají interdisciplinární setkání s dalšími organizacemi i s orgány, kterých se týká při jejich práci oblast domácího násilí. Dvě informantky sdělují, že v jejich intervenčním centru mají projekt, kterým se snaží zajistit lepší propojenost a spolupráci mezi organizacemi a orgány zabývající se touto oblastí. To dokládá výpověď informantky I4, která uvádí: „*U nás v rámci projektu, který se jmenuje Spolu proti násilí, tak se jedná o zlepšení propojenosti a spolupráce mezi organizacemi a také zajistit větší povědomost o možnostech pomoci.*“ Informanti pracující v odborných sociálních poradnách doplňují, že spolupracují s intervenčními centry.

Dále jsem se zaměřovala na to, jak funguje spolupráce s orgány a organizacemi zabývající se domácím násilím. Někteří informanti vnímají spolupráci s organizacemi i orgány jako velice dobrou, ale někteří ne. Někteří informanti podotýkají, že spolupráce s obvodní policií není dobrá a radši dávají přednost kriminální policii, která má o této problematice větší povědomost než obvodní policie. Většina informantů doplňuje, že dříve byla spolupráce s obvodním oddělením lepší, než je tomu dnes, protože se na obvodním oddělení častěji střídají lidé, a nejsou tak dobře proškolení na problematiku domácího násilí jako tomu bylo dříve. Další informanti doplňují, že se rozchází v názorech s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, ale co se týče jiných organizací tam vnímají spolupráci pozitivně. Informant I6 uvádí, že záleží hlavně na lidech, kteří pracují v těchto organizacích a orgánech zabývající se oblastí domácího násilí. Někteří informanti podotýkají, že žádné negativní zkušenosti se spolupracujícími organizacemi ani orgány nemají. Informantka I3 doplňuje, že záleží případ od případu, což uvádí následovně. *„Já si myslím, že je to o těch konkrétních případech, kdy jsou organizace, kde spolupráce u jednoho klienta funguje a u druhého zjistíme, že tam radí věci, který jsou naprosto neadekvátní.“* Jedna informantka I8 se k této otázce nechtěla nijak více vyjadřovat, protože měla negativní zkušenosti s jednou organizací v rámci nedodržení anonymity pracovníka neboli jí samotné, ale více to nechtěla specifikovat. Podle výpovědí některých informantů se ukazuje, že situaci vzájemné spolupráce s organizacemi a orgány zabývající se oblastí domácího násilí mají již dobře podchycenou.

Na závěr jsem se zabývala tím, jestli je dostatek organizací ve Středočeském kraji, které se zabývají domácím násilím. Někteří informanti sdělují, že by bylo potřeba více zaškolit obvodní policii a domluvit se s nimi na lepší komunikaci, co se týče případů domácího násilí, ke kterým obvodní policie vyjíždí. Informantka I2 podotýká, že až dojde ke změně v legislativě, tak přijdou i změny, co se týče té spolupráce, také uvádí, že by měla Policie více využívat vykázaní násilné osoby ze společné domácnosti a to dokládá ve výpovědi, ve které uvádí: *„(...), policie v případech, kdy nevykáže nevyužije toho preventivního prostředku vykázaní násilné osoby ze společné domácnosti, vlastně aspoň ten přečin dán k přestupkovému řízení a nám se vlastně tyto zásahy policie, který jdou na přestupky vůbec nedostanou a to možná jako bysme vnímali jako co by šlo zlepšit.“* Podle výpovědi informantů se ukazuje, že chybí pro ohrožené osoby domácím násilím kapacita

v azylových domech, krizová lůžka či sociální byty. Z výpovědí některých informantů dále vyplývá, že je dostatek organizací, které se oblastí domácího násilí zabývají, ale někteří informanti doplňují, že by mohlo být více organizací to dokládá výpověď informanta I7, který uvádí: *„Kdyby jich bylo víc bylo by to samozřejmě lepší, ale vím, jaký to všechno je jaký ty postupy jsou a je náročný vůbec se dostat do sítí nějakým způsobem, takže vlastně můžeme být rádi, že nějaký vůbec jsou.“*

Shrnutí druhého dílčího cíle

Ve druhém dílčím cíli jsem se snažila zjistit, jak informanti, což byli sociální pracovníci, vnímají spolupráci s organizacemi a orgány zabývající se oblastí domácího násilí. Výsledky nebyly jednoznačné, protože někteří informanti uvádí, že je spolupráce v pořádku a navrhuji spíše menší změny nebo ty kroky ke změně již podnikly a vyplatily se jim. Někteří informanti naopak uvádí, že by bylo potřeba vylepšit komunikaci s Policií ČR a více je zaškolit v oblasti domácího násilí, aby více využívali preventivního prostředku vykázaní násilné osoby. Někteří dále podotýkají, že nejde navázat spolupráci s azylovými domy, protože mají často přeplněnou svou kapacitu, což navazuje na to, že někteří informanti podotýkají, že chybí krizová lůžka, azylové domy či jiné možnosti dostupného bydlení pro ohrožené osoby domácím násilím. Fungujícím prostředkem pro dobrou spolupráci mezi organizacemi a orgány zabývající se domácím násilím uvádí informanti setkání, která probíhají jednou až dvakrát ročně, kde se právě sejdou tyto orgány a organizace a sdělují si novinky k této oblasti či rozebírají to, co je zrovna potřeba vyřešit pro správnou práci v této oblasti. Někteří informanti sdělují, že když potřebují ohledně případu kontaktovat jinou organizaci, tak obvykle kontaktují hlavně pracovníky, které v té organizaci znají z předešlých případů. Dále někteří informanti doplňují, že záleží na pracovníkovi nikoliv na celé organizaci a podle toho se ta spolupráce odvíjí. Dále někteří informanti uvádí, že je dostatek organizací, které se zabývají touto oblastí, ale jiní doplňují již výše zmíněnou nízkou kapacitu bydlení, azylových domů či krizových lůžek pro ohrožené osoby domácím násilím. Další informanti doplňují, že by mohlo být na Středočeský kraj i více organizací, ale i tak vnímají, že tato oblast je dobře podchycena.

5.3 Interpretace dílčího cíle 3

Ve třetím dílčím cíli jsem se snažila zjistit, jak sociální pracovníci vnímají prostor pro svoji realizaci v oblasti domácího násilí, pomocí tazatelských otázek. Zaměřuji se

hlavně na spokojenost se zaměřením na téma domácí násilí a na důvod výběru této organizace, ve které informanti pracují. Dále se soustředím na možnosti navrhování změn ve způsobech a metodách jejich práce, a také se zaměřuji na prevenci proti syndromu vyhoření a na závěr zjišťuji doplňující informace, co informantům v jejich službě vyhovuje a nevyhovuje.

Všichni informanti sdělují, že jsou spokojeni se svým zaměřením na téma domácí násilí. Podle některých informantů je dobré, že mají ještě jedno zaměstnání, kde se zabývají jinou cílovou skupinou či jinou prací. Další informanti sdělují jako výhodu pracovat nejen s ohroženými osobami, ale i s násilnými osobami domácího násilí, protože to vnímají jako více vyvážené tu jejich práci, což dokládá výpověď informanta I1, který uvádí: „*Já se snažím pracovat i s těma pachatelema. Já jakoby pracuji i v Praze s pachatelema domácího násilí, kteří jsou opravdu motivovaní.*“ Z výpovědi některých informantů vyplývá, že jsou s touto oblastí spokojeni, protože se jedná o různorodou a zajímavou práci.

Dále jsem se zabývala tím, proč si informanti vybrali právě tuto službu. Podle výpovědi některých informantů se ukazuje, že to byl spíše náhodný výběr. Někteří informanti sdělují, že jim tato práce byla nabídnuta. Další informanti uvádí, že si tuto službu vybrali sami od sebe, protože je tato oblast zajímavá. Podle informanta I6 se nejednalo o náhodný výběr, ale ani přímý výběr, protože zpočátku se setkal s oblastí domácího násilí, když pracoval u Policie ČR a pak také když pracoval jako novinář, až ho to dovedlo k této práci. Další informanti uvádí, že se jednalo spíše o osobní důvody a také se jednalo o to, že je naplňuje pomáhání lidem.

Dále jsem se zabývala, jak mohou informanti navrhnout nové metody či způsoby práce, které by mohly být pro jejich práci užitečnou. Z výpovědi většiny informantů vyplývá, že mohou sdělovat své návrhy svým nadřízeným nebo je mohou probrat s kolegyněmi i nadřízenými na poradách. Někteří informanti uvedli i příklady, které se jim osvědčily. Informant I1 uvádí, že se rozhodli pro práci i s násilnými osobami, aby podchytili komplexně celou oblast domácího násilí. Informant I2 uvedl, že upravili metodiku, co se týče věku cílové skupiny, aby služba byla více dostupnější. Avšak podle informanta I8 nemůže navrhnout nové metody či způsoby práce, protože je svými kolegy vnímán jako velký iniciátor změn, ze kterých vzešly negativní výsledky.

Dále jsem se zabývala prevencí proti syndromu vyhoření. Podle výpovědí všech informantů se ukazuje, že mají pravidelné supervize, avšak neshodují se v tom, kolikrát za rok mají supervize. Někteří informanti uvádí, že mají supervize třikrát za rok, další informanti uvádí, že mají supervizi každý měsíc a informant I3 uvádí, že mají supervize jednou za dva měsíce. Z výpovědí některých informantů vyplývá, že jako prevenci vnímají i pravidelné porady, což někteří informanti doplňují, že v rámci porad mají i prostor na intervizi a jiní zase mají intervize dle potřeby. Všichni informanti sdělují, že je pro ně prevencí vzájemná podpora v týmu, kdykoliv je to potřeba, a to dokládá výpověď informanta I5, který uvádí: „*Určitě psychohygienu v rámci týmu, která velice dobře funguje v podstatě kdykoliv.*“ Informant I1 sděluje, že jako prevenci vnímá mít třeba dvě práce na zkrácený úvazek a také, že si nebere práci domů. Další informanti uvádí, že mají v práci kurzy proti syndromu vyhoření či teambuildingy. Podle některých informantů je důležitá psychohygienu, mít koničky, některým pomáhá čas s rodinou či přáteli, ale podotýkají, že je důležité najít si své vlastní způsoby, které jim pomohou si vyčistit hlavu a najít tu rovnováhu.

Na závěr jsem měla doplňující otázku, co sociálním pracovníkům vyhovuje, a naopak nevyhovuje na jejich pracovišti. Z výpovědí všech informantů vyplývá, že jim vyhovuje pracovní tým, náplň práce a vlastně vše. Někteří informanti doplňují, že když jim něco nevyhovuje, tak se to snaží hned řešit. Informant I7 sděluje, že mu vyhovuje široký záběr práce. Avšak někteří informanti sdělují, že jim nevyhovuje nízké platové ohodnocení vzhledem k jejich vzdělání pro tuto práci a vzhledem i k psychické náročnosti tohoto pracovního zaměření, což dokládá výpověď informanta I3, který uvádí: „*Co bychom potřebovali je rozhodně vyšší platy, protože si myslím, že by to bylo motivačně o dost jako jiný, než když tady člověk dělá pomalu za minimální mzdu. Hlavně se čím dál víc zvyšují nároky jako na vzdělání a zrovna my v tý naší cílovce hodně klademe nároky, protože nestačí mít jen to vzdělání sociální práce, ale musíte mít krizovej výcvik, terapeutickéj výcvik výhodou a takovýhle jako věci a vlastně nemůžem to pořádně zaplatit.*“

Shrnutí třetího dílčího cíle

Ve třetím dílčím cíli jsem se snažila zjistit, jak sociální pracovníci vnímají prostor pro svoji realizaci v oblasti domácího násilí. Informanti jsou se svým pracovním zaměřením na téma domácí násilí spokojeni. Doplňují, že je výhodou mít dvě zaměstnání

na zkrácený úvazek, kde se zabývají například i násilnými osobami domácího násilí či partnerskými vztahy. Dále pak většina informantů pracuje v této službě pouze na základě náhody či jim byla práce nabídnuta nikoliv na základě přímého výběru. Na základě přímého výběru se shodují s výpovědí dva informanti, kteří věděli, že chtějí pracovat v této službě i v této oblasti. Dále se většina informantů shodla na tom, že mohou navrhnout nové metody a způsoby práce, které sdělují svým nadřízeným přímo nebo na poradách společně s dalšími členy týmu. Nikdo z informantů neuvedl konkrétní nový způsob či metodu, kterou by sám navrhl, avšak uvedli nové způsoby, na kterých se shodli v celém týmu či organizaci. Dále se všichni informanti shodují, že mají jako prevenci proti syndromu vyhoření supervize, intervize, prostor na poradách či podpora v týmu a také se shodují, že je důležité mít vlastní způsoby psychohygieny formou koníčků, času stráveného s přáteli či rodinou nebo procházky v přírodě. Na závěr se všichni informanti shodují, že jim skoro všechno vyhovuje na jejich pracovišti. Pouze dva informanti podotkli, že jim nevyhovuje platové ohodnocení, které jim přijde nízké oproti jejich práci.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala pohledem sociálních pracovníků na domácí násilí. Téma jsem si zvolila, jelikož oblast domácího násilí je stále více aktuálním a probíraným tématem, ale i přesto před ním zavírá společnost oči a nechce stále věřit, že se něco takového může stát. Dalším důvodem bylo, že mě toto téma dlouhodobě zajímá a chtěla bych jednoho dne pracovat právě v oblasti sociálních služeb. Dalším důvodem byla práce sociálních pracovníků s oblastí domácího násilí, protože je zde důležitá provázanost s dalšími organizacemi a orgány zabývající se touto oblastí, a také mě zajímalo, jestli je dostatek služeb ve Středočeském kraji. V neposlední řadě je tato práce z hlediska psychického zdraví náročná, proto je důležité se zabývat i prevencí proti syndromu vyhoření.

Hlavním cílem tedy bylo *zjistit, jaké jsou možnosti rozvoje práce sociálních pracovníků s domácím násilím ve Středočeském kraji*. K dosažení tohoto cíle jsem si stanovila tři dílčí cíle. Prvním dílčím cílem jsem se snažila *zjistit, jak se změnila situace domácího násilí v minimálně posledních třech letech z pohledu sociálního pracovníka*. Druhým dílčím jsem se snažila *zjistit, jak sociální pracovníci vnímají vzájemnou spolupráci s organizacemi a orgány, které se zabývají domácím násilím*. Třetím dílčím cílem jsem se snažila *zjistit, jak vnímají sociální pracovníci prostor pro svoji realizaci v oblasti domácího násilí*.

Zvolila jsem si kvalitativní výzkum jako výzkumnou strategii pro šetření mé práce a jako techniku sběru informací jsem si zvolila polostrukturovaný rozhovor. Ve své práci jsem se zabývala hlavně domácím násilím mezi dospělými.

V rámci zpracování bakalářské práce jsem dospěla k těmto závěrům. Informanti nevnímají změnu v situaci domácího násilí, ale spíše poukazují na nižší aktivitu Policie ČR v této oblasti, než tomu bylo dříve. Dále se shodují s nárůstem seniorů jako ohrožených osob domácím násilím i přesto, že stále jsou nejvíce ohroženými osobami domácím násilím ženy. Co se týče forem domácího násilí tak je nejčastější formou psychické násilí oproti dřívějšímu fyzickému, ale také informanti poukazují na to, že se stále více objevují formy ekonomického i sociálního násilí. Kombinace forem psychického a fyzického násilí je také častá, avšak kombinace forem domácího násilí jsou více různé a doplněné o formy ekonomického i sociálního násilí. Shledávají další změny hlavně ve větší informovanosti o problematice domácího násilí pro celou populaci, což

se nejedná pouze o ohrožené osoby, ale také o násilné osoby, což u nich může vyvolat větší promýšlení svých plánů s ohroženou osobou. Z výzkumu vyplývá, že dochází ke změnám v oblasti domácího násilí, ale pouze k malým změnám.

Závěry ke druhému dílčímu cíli nebyly jednoznačné, protože někteří informanti se shodují na fungující spolupráci, ale jiní naopak vnímají nedostatky ve spolupráci hlavně s Policií ČR, takže navrhuje více policisty zaškolit v oblasti domácího násilí, aby plně využívali preventivní prostředek vykázení násilné osoby ze společné domácnosti. Pro dobrou spolupráci funguje pravidelné setkávání organizací a orgánů zabývajících se domácím násilím. Dalším závěrem nelze navázat spolupráci s azylovými domy, protože jsou často přeplněné a na to navazuje nedostatek azylových domů, krizových lůžek nebo jiných možnostech bydlení pro ohrožené osoby domácím násilím. Z výzkumu vyplývá, že ve většině organizacích spolupráce funguje dobře, ale stále jsou oblasti, které se dají zlepšovat a také vyplývá, že je nedostatek pobytových služeb pro ohrožené osoby domácím násilím ve Středočeském kraji, jinak je zde dostatek organizací.

Co se týče spokojenosti s pracovním zaměřením na téma domácího násilí, tak jsou sociální pracovníci spokojeni, ale často bylo zmíněno další zaměstnání, které přímo či nepřímo souvisí s oblastí domácího násilí. Dalším závěrem je, že sociální pracovníci mají možnosti navrhnout změny ve způsobech či metodách práce a také se shodují, co se týče prevence proti syndromu vyhoření, tak všichni mají v organizaci pravidelné supervize a každý má svůj vlastní způsob psychohygieny. Jediné, co některým sociálním pracovníkům nevyhovuje je nízké platové ohodnocení. Z výzkumu vyplývá, že sociální pracovníci jsou spokojeni ve své práci a mají prostor pro realizaci v oblasti domácího násilí a také, že mají správnou prevenci proti syndromu vyhoření.

Jsem přesvědčena, že jsem správně pojmenovala aktuální stav práce sociálních pracovníků v oblasti domácího násilí. Zároveň jsem definovala konkrétní oblasti, kterým je nutno se aktuálně dále věnovat a způsob, jak efektivní práci sociálních pracovníků dále rozvíjet. Na základě získaných informací může být tato bakalářská práce přínosem nejen pro organizace, ve kterých probíhalo výzkumné šetření, jelikož mohou získat nový pohled na oblast domácího násilí, a také na spolupráci s organizacemi zabývajících se domácím násilím. Dále by mohly získat i nový pohled na spokojenost svých pracovníků. Z těchto důvodů se domnívám, že hlavní cíl mé bakalářské práce byl naplněn.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

- BEDNÁŘOVÁ, Z. Z. 2009. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus.
- BUSKOTTE, A., (Ed.) 2008. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press.
- CONWAY, H. L., 2007. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha: Albatros.
- ČÍRTKOVÁ, L. 2008. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada.
- ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. 2007. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada
- ČÍRTKOVÁ, L. 2020. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- DISMAN, M. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum
- GULOVÁ, L. 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada.
- HENDL, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- MAROON, I. 2012. *Syndrom vyhoření u sociálních pracovníků: teorie, praxe, kazuistiky*. Praha: Portál.
- MATOUŠEK, O. 2008. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál.
- MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČOVÁ, J., (Ed.). 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál.
- MATOUŠEK, O. 2012. *Základy sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál.
- MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- STOČESOVÁ, V., ČÁP, D. 2020. *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí: zvládnání vzteku, agrese a násilných projevů*. Praha: Portál.
- STRÍLKOVÁ, P., FRYŠTÁK, M. 2009. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Právo (Key Publishing). Ostrava: Key Publishing.
- ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N. 2011. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál.
- ŠPATENKOVÁ, N. 2011. *Krizová intervence pro praxi*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada
- VÁGNEROVÁ, M. 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál.
- VODÁČKOVÁ, D. 2002. *Krizová intervence: [krize v životě člověka: formy krizové pomoci a služeb]*. Praha: Portál.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Internetové zdroje:

Zákony pro lidi. Online. Dostupné z: *Zákony pro lidi – Sbirka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* (zakonyprolidi.cz).

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Transformační tabulka	44
Tabulka č. 2: Soubor informantů	48

Příloha A

Přepis rozhovoru

Já: První otázkou je, jak se podle Vás změnila situace domácího násilí?

II: Já bych na úvod řekl, že z větší části se k nám ti klienti dostávají na základě těch úředních záznamů od policie buď je to klasický úřední záznam nebo je to vykázání a vzhledem k tomu, že tu dělám 15 let, tak ty poslední roky zaznamenáváme snižující se počet těch klientů. Nejsem si jistý tím, že by to domácí násilí vymizelo, ale myslím si, že to je tím, že ti policajti ty úřední záznamy posílají méně, protože oni mají povinnost ze zákona nám poslat ten úřední záznam, pokud dojde k vykázání, ale oni nám posílají vlastně ty záznamy, kde to vykázání není a těch úředních záznamů i bez toho vykázání chodilo dřív mnohem, mnohem víc.

Já: A klienti, kteří by přišli sami od sebe jsou?

II: Jsou, ale je to menší počet. Je to zhruba těch 10% pouze a 90% na základě těch úředních záznamů nebo toho vykázání od Policie.

Já: Další otázkou je, jaké vnímáte změny, co se týče typu klientů, kterými jsou ohrožené osoby domácím násilím, se kterými se setkáváte dnes a se kterými jste se setkával dřív?

II: Jsou to stále nejvíce ženy. Chlapi se za to stydí a nechtějí se svěřit, že se u nich doma děje domácí násilí ze strany partnerky.

Já: Vnímáte změny, co se týče třeba seniorů jako ohrožených osob domácím násilím?

II: Ne tady u nás ne.

Já: Dále bych se chtěla zeptat, jaké vnímáte změny, co se týče forem případů domácího násilí, se kterými se setkáváte dnes a se kterými jste se setkával dříve?

II: Myslím si, že je to stále stejné. Určitě převládá fyzické a to psychické. Je to určitě případ od případu. Mám případ, který se týká fyzického násilí nebo mix, kde je fyzický, psychický, sexuální i to ekonomický dost často. U nás převažuje asi to fyzický

a psychický. Dost často i s tím sociálním a ekonomickým to tam dost často bývá. Sexuální tam bývá v menší míře.

Já: A ještě bych se Vás chtěla zeptat, jaké jsou podle Vás další změny nebo posuny v oblasti domácího násilí?

II: Asi ne, je to dost stejný. Nenapadá mě nic.

Já: Dále bych se Vás chtěla zeptat s jakými organizacemi a orgány spolupracujete? A jak vnímáte tuto spolupráci?

II: Jak, kdy. Kladenská kriminálka dobrý. Ten pohled na to domácí násilí, než na těch obvodních odděleních je lepší. Obvodní oddělení záleží policista od policisty. Je taky důležitý říct, že oni se tam dost často měňej. My děláme vlastně pravidelně minimálně dvakrát do roka jakoby setkání interdisciplinárního týmu. Kdy máme vlastně vždycky nějaký téma. Logicky zveme zástupce od soudu, z ospodu, od policie a nějaký pomáhající organizace jako je člověk v tísní, od fokusu, ale vždycky záleží na těch lidech, jestli přijdou nebo ne. Míň choděj od těch soudů, ale jinak ty organizace choděj. Takže nejvíce spolupracujeme s tou policií, ospodem, jsme v kontaktu se sociální pracovníci na soudě, tam to funguje taky dobře.

Já: A spolupracujete třeba s azylovými domy?

II: S Azylovými domy spolupracujeme jsou tu dva jeden pro matky s dětmi a jeden pro muže a ženy bez dětí, ale ten pro matky s dětmi tam často místo není. Takže pak řešíme jako třeba s Rosou nějaký ubytování nebo nějaký azylový domy v Praze. Je to těžký. Jakoby nemáme žádný sociální byt. S Rosou spolupracujeme, když se to týká nějakýho konkrétního případu a ta spolupráce je dobrá.

Já: Dále bych se Vás chtěla zeptat, s jakými příslušnými organizacemi a orgány máte pozitivní zkušenosti?

II: To jsem v podstatě odpověděl už předtím. Mám dobrou zkušenost s kriminálkou, s Rosou a s těmi dalšími pomáhajícími organizacemi.

Já: S jakými naopak negativní zkušenosti?

II: Jak s kterejma. Člověk od člověku. Já osobně mám problém s ospodem. Jsou tam pracovníci, který znám, když něco potřebuju, tak volám přímo konkrétně jim, ale oni na tu problematiku domácího násilí koukaj někdy jinak než my. Já si myslím, že jakoby dítě vyrůstá, kde probíhá domácí násilí, tak já moc si nejsem jistej, že ten otec bude i dobrý táta a tam se jakoby třeme. Oni hájej zájmy těch dětí a my hájíme ty zájmy těch obětí domácího násilí a tam se to asi vždycky bude třít. A pak i ti soudci, protože mám zkušenosti, že i ti soudci u toho opatrovníckýho řízení moc nekoukaj na to, jestli tam to domácí násilí je nebo není.

Já: A jaké byste navrhoval změny, aby vzájemná spolupráce fungovala lépe?

II: Ty byty minimálně dva. Byl bych rád, kdyby ti policisti i z těch obvodů chodili aspoň už kde je ten výjezd do té domácnosti, aby nám to posílali. Ale bylo by fajn kdyby to obvodní oddělení fungovalo tak, jak jsme byli zvyklý z minulosti. Byl bych rád, kdyby ospod měl trochu ten pohled na to domácí násilí, než má teď. Asi tak všechno.

Já: Chybí podle Vás nějaké organizace nebo služby ve Středočeském kraji, které by se zabývaly domácím násilím a jaké to jsou?

II: To si myslím, že je podchycený dobře, že jsme tady my naše oblast pak je v Příbrami, v Mladý Boleslavi. Na ty intervenční centra je to za mě dobře podchycený. Co se týče azylových domů jo, tak znám případy, kdy ten azylový dům je pořád plnej. Třeba tady u nás je to ten pro ty matky s dětmi. Pro ty samotný muže nebo ženy je jako ten azylák často poloprázdnej, ale co se týče těch azylových domů nebo nějakých sociálních bytů nebo něčeho nějakých krizových lůžek, tak to bych si dokázal představit, že by mohlo bejt ve větší míře.

Já: Dále bych se chtěla zeptat, jak jste spokojený s vaším pracovním zaměřením?

II: Jo tak jako dělám to patnáct let jakoby já se snažím pracovat i s těma pachatelema toho domácího násilí. Já jakoby pracuji i v Praze s pachatelema domácího násilí, kteří jsou opravdu motivovaní něco změnit.

Já: A z jakých důvodů jste si vybral právě tuto službu?

II: Tak já mám taky vystudovanou oblast sociální práce a chodil jsem na praxi ke kurátorům, a to mě bavilo v té době, ale když jsem se vrátil po škole, tak tam neměli místo. Tak jsem se vrátil sem a sháněl jsem práci a rok jsem dělal na sociálním odboru příspěvek na péči, a to mi stačilo rok. Pak jsem se doslechl, že hledají sociálního pracovníka do intervenčního centra, tak jsem se přihlásil na pohovor a vzali mě. A tak jako bavilo mě to. Ale zároveň jsem rád, že jsem mezitím stačil dělat i v komunitě pro závislé, což vlastně byla jiná práce s jinejma klientama a jsem rád, že 4 roky dělám vlastně s tou druhou stranou, jako se snažím tam podchytit ty lidi, aby pak neskončili v tom intervenčním centru. Jako baví mě, že to mám takhle rozdělený.

Já: Dále bych se chtěla zeptat, jak můžete na svém pracovišti navrhopvat nové metody či způsoby práce, které podle Vás mohou být užitečné pro vaši práci? Navrhoval jste již nějaké?

II: Před pár lety jsme se rozhodli pro tu práci s násilnou osobou. Pak se nám podařilo dvakrát nebo třikrát otevřít skupinu pro ty oběti domácího násilí. To bylo fajn, ale moc se nám to pak nepodařilo naplnit, protože jako ty klientky to nestíhaly, ale když byly ty skupiny tak to bylo fajn i pro ty klientky, protože je tam vzájemná podpora a inspirace. To mě baví, že pracujeme s násilnými osobama i s ohroženými osobama a je to komplexní na obě tyhle strany, a ne pouze na oběti a násilníci stop.

Já: Dále se chci zeptat, jakou máte v práci prevenci proti syndromu vyhoření?

II: Mě od toho pomohli ty jiný práce, vlastně si nedokážu představit, že bych měl jen tuhle jednu práci. Já jsem tu vlastně na zkrácený úvazek, že jsem tady 4 dny a jeden den jsem v té Praze a předtím jsem jako já jsem v té komunitě dělal 12 let, ale jakože to má člověk rozdělený tu práci a umím dělat to, že odejdu z kanceláře a mám svůj život. Jakoby snažím se, né vždycky to de ale snažím se netahat tu práci jakoby domů, protože ono to jinak nejde. A jako ta různorodost těch pracovních týmů, té problematiky a je to fajn tohle to.

Já: A máte v práci třeba supervizi?

II: Ano. Supervizi máme každý měsíc kromě léta teda, ale jinak každý měsíc.

Já: A na závěr bych se chtěla zeptat, co vám, vyhovuje a co vám nevyhovuje?

II: Vyhovuje mi tým, vyhovuje mi ta práce. Vyhovuje mi to, že ten systém je tady nějak jako zaopatřenej a možnost, že když se rozhodnou lidi tu situaci řešit jakoby tady od nás ta možnost přijde z více stran. Co nevyhovuje, tak samozřejmě bych si dokázal představit lepší platový ohodnocení jako řeknu zcela upřímně, ale jako zlepšilo se to za ty roky neříkám, že ne, ale dokážu si to představit, že by to bylo lepší.